

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Ioannis Bugenhagenii Pomerani Annotationes ab ipso iam
emissæ. In Deuteronomium**

Bugenhagen, Johannes

Basileae

VD16 B 9247

In Samvelis Librum Secvndvm.

urn:nbn:de:hbz:466:1-36133

INCIPIT SECVNDVS LIBER.

DACTENVS rex erat Dauid à deo electus, sed nihil minus uidebatur quàm rex etiam sibi ipsi, nisi q̄ uerbū dei habebat, impietas hypocritici regni interim prauauit, & Dauidem exulem malefactorēq; iudicabat, Nūc autem regnat sed non sine tentatione, Concertatio est inter ipsum & domum Saulis, & super Iudam solum regnat septem annis, anteq̄ à toto Israële suscipitur, non tamen defunt qui per totā uitam Dauidis malunt regnū reuertī ad Saulis familiā, testis est ille Semei, cap. 16. Abijcit ergo impios, expugnat gentes, miliciæ regnum hinc est. Quin & nō nunq̄ peccatis suis Dauid premitur, ut uides in historia Urie & numerati populi. Hinc & sub cruce laborat, dum iniquitatē uidet in filijs, & pretere dum à proprio filio ad tēpus eijcitur è regno. Hic arcā dei adducit in Hierusalē, tendit et tabernaculū, munit ciuitatem, edificat sibi domum, uerū templum ad quod oīa parauerat, cuius omnia ministeria ordinat, cōsummāre non potuit deo prohibēte, sed diuinas accipit promissiones de solio æterno, quæ in Christo domino nostro cōpletæ sunt, quas Esa. ca. 57. uocat, mi-

55

et p̄m̄m̄ uel p̄m̄m̄
partim p̄m̄m̄m̄
misericordias d̄m̄ fideles

ALLEGORIA.
Populus Iudæorū ex uerbo dei fecerat fiduciā ope

rum Esa. i. id quod uidere licet in historijs euangelicis, quod est regnū Saulis, Interim expectabatur regnum Davidis. i. Christi, quod est regnū ueritatis, qui ubi uenit à paucis primū susceptus est, nam hypocritarū regnū reluctabatur, donec cresceret hic David & non solū Iudæos sed & gētes per suum euangeliū deo subiugaret, licet interim reclamantibus, murmurantibus sed pereūtibus hypocritis, qui perdidērūt & gentem & locū, dum regnum sperant ad se rediturū. Itaq; hic persecutione & Iudæorū & gentiū clarior fit & augustior gloria huius Davidis. Dum enim præmitur crescit gloria Christi. Sed qd est quod David etiā peccat? Respondeo. Dū hic nō quietis sed militiæ regnū describitur, certū est regnū Christi in terris describi ubi adhuc pugnatur. Christus quidē non peccat, sed Christiani derelicti nōnunq̄ sibi, ut discant nō altū sapere, suis præmuntur peccatis, quæ Christus oīa pro nobis suscepit & in ligno crucifixit, summūsq; pontifex quotidie apud patrē pro eis ut tollantur intercedit, qui est iustitia & satisfactio nostra. Itaq; in regno Christi peccata quidē sentiuntur sed non dānant, dum credētibus per misericordiā dei non imputantur. Vnde dicitur infra ca. 7. Qui si inique aliquid gesserit &c. Quid attinet dicere de cruce, cū omnes quotquot uolūt pie uiuere in Christo persecutionē patiātur? Huc quoq; pertinet, & perficit quidē oīa quæ ad regnū pertinent, possidet.

Iudæos, subigit gentes, ordinat dei cultum, parat omnia ad consummandum futurum templum, sed tamen templum & quæ dei sunt perficere non potest, omnia tamē in conspectu dei & ab ipso deo acceptantur pro consummatis, quia in regno Christi imputantur quidē nobis, quia suscepti sumus, omnia pro perfectione consummata tamen iustitia in hac uita non contingit. Omnia uero post mortem Dauidis sub Salomone consummantur ut dicemus suo loco. Omnium uero horum exemplum hodie uidemus quando regnum Saulis, id est hypocritarū, perit, Christo rursus per euangeliū incipiente regnare, non desinent tamē ad finem usq; mundi qui cupiant regnum ad Saulem reuerti &c.

CAPVT PRIMVM.

Quam uero corde hic doluerit Dauid ex præcedentibus uidere licet, id quod est exemplū diligendi inimicum si in solum Saulem respicias, quē dolet Dauid tam turpiter interisse, cum gloria fuerit Israël cōtra gentes, quæ nunc gaudent & blasphemant nomen domini. De Ionatha & filijs Israël occisis quid attinet dicere in hoc luctu Dauidis? Iacet populus dei, & dei nomen blasphematur in gētibus. Porro Amalechites qui mendacio gratiā inire uoluit apud Dauidem, licet nō mentitum Iosephus uelit, sententia oris proprii perit. quē ad modū

quæadmodū ille in parabola euāgelica, cui dicitur,
 Ex ore tuo te iudico serue nequā. Non enim iam par
 cere debuit ei Dauid, quæ dominus tradiderat in ma-
 nus eius iudicandū ex oris sui sententia. Sciebas, in-
 quit, Christum esse dominū, quia ex profelytis te esse
 dicis, ergo nō debebas hoc malū facere, ne iussus qui-
 dem, nisi etiam nō peccasse putas Doëch Idumæum,
 qui iussus occidit Christos domini. i. sacerdotes. Inci-
 dit uero in hoc iudiciū Amalechites hic iudicio dei,
 ut cū reliquis Amalechitis periret, à quorū cæde iam
 Dauid uenerat. Corde enim Amalechites adhuc erat,
 qui externa circuncisione Iudæū profelytam se men-
 tiebatur. *Veste conscissa. &c.* Quæ tunc erant se-
 gna luctus. Iste enim luctum simulabat. &c.

Arcum. Vulgo intelligunt, ut filij Iuda discant
 arcu iacere, & exerceantur ad præliū, & fortes sint
 ne cadant aduersarijs. &c. Quod si uerū est, librum
 iustorū intelligo librum Iudicum, ubi dicitur cap. 3.
 Hæ sunt gentes quas dominus dereliquit, ut erudiret
 in eis Israëlem, & omnes qui non nouerāt bella Cha-
 nanæorum, & postea discerent filij eorū certare cum
 hostibus, & habere consuetudinem præliandi &c.
 Verum nō uideo, qui hoc loco huic conueniat. Iccir-
 co arcum putamus fuisse carminis siue lamentationis
 huius appellationem, & istum librū qui hic citatur,
 non extare nunc. Iosephus quoq; dicit se uidisse epi-

taphium Saulis & Ionathæ à Dauide conscriptum, quod uerisimile est esse istud quod hic describitur, aut huic simile. Arcum igitur dicimus carmen in quo canitur arcus fortium superatus, & fortes cecidisse qui uictores euadere solebant, q. d. Tantus est hic luctus, ut perpetuæ memoriæ mandari debeat, quemadmodum quod carmine celebratur & c.

Incliti.] Incipit carmen. Et dicit, Super montes tuos, non dicit, ô Israël, uel ô Gelboe. Sicut enim affectus læticia gestientium, alijs non sibi, obscure loquitur, ita & dolentium & c. Sic in psalmo, Fundamenta eius & c. Certa tamen sententia ex sequentibus deprehenditur. Nolite.] Non potest prohibere Dauid, quod ubiq; iam dicebatur in ciuitatibus gentium & templis, sed affectum suum indicat, quo nollet hoc dici, significans quàm doleat de ista intergentes blasphemia. Montes.] Loco etiam male precatur, ubi talia mala contigerunt, quasi diceret, Non sit hic locus acceptus deo, ut illic aliquid frugis proueniat, uel in usum hominum, uel in oblationem dei. Sagitta.] Laus mortuorum, quemadmodum fit in epitaphijs. Aquilis.] Scilicet ad persequendum hostes & c. hyperbolicæ orationes sunt.

Vestiebat.] Ex præda hostibus erepta. Vestra iâ illæ deliciae perierunt & c. Quõ.] Qui ita finit satis indicat se plura uelle loqui, dū dolor nõ permittit.

Actenus regnaturū se crediderat Dauid
 propter uerbū dei qd' habebat, sed quan-
 tos insultus ista fides passa sit, uidimus.
 Sic enim exerceri solent corda creden-
 tium, ut saepe anteq̄ præstetur promissa, adigatur ad
 desperationem, & certe in desperatione, id est morte
 & inferis, manerent, nisi paterna dei bonitas nobis sic
 infirmitatem nostrā, & suā erga nos curā declarare
 uellet, ut discamus non in nobis, sed in ipso sperare.
 Hic autem nunc Dauid scdm̄ dei uerbū regnat, uide-
 tur cōsecutus promissa, sed hic tentatio rursus fidei
 est, ne quod cōsecutus est periculo capitis sui & suo-
 rum amittat. Quid putas eū animi habuisse, dum so-
 la tribus Iuda eum suscipiebat regem, undecim autē
 tribus regē fecerūt Isboseth filium saulis, quasi regni
 heredē, & pugnabatur contra Dauid, quasi cōtra re-
 gni inuasorem & occupatorem? Et hæc tentatio du-
 rat septem annis. Non speremus nos aliud in regno
 isto Dauidis, id est Christi, ubi alijs tentationibus de-
 functi sumus, aliæ uel pares uel maiores succedunt,
 sic interim uolente patre nostro deo, qui omnem filiū
 quē suscipit, corripit & c. Heb. 12. ex prouer. In qui-
 bus tentationibus persistere non liceret, nisi subinde
 suis cōsolationibus pater misericordiarū nos recrea-
 ret, & in suo uerbo confortaret. 2. Corin. 1. & in
 psal. Secundum multitudinem dolorum & c. ut non

dīcam, quod hoc penè in omnibus psalmis canitur. Sic & Dauid nō sine consolatione dei est, dum oppugnatus uidet paulatim aduersarios deficere, se uero proficere & indies fieri maiorem, ut uides hic usque ad caput. 6. Quemadmodū & superiore tentatione uidit nihil Saulem proficere, & ubiq; sibi manū dei presentē, etiā ubi maxime timebat aliquando absentem. Nobis itaq; ista exempla descripta sunt, ut in fide dei uirtutem & benignitatem discamus & c.

Consuluit. Sine uerbo dei nihil tentat, cui ita fedit, ut statim dimissa Siceleg omnia transferat ad suos cum omni suo exercitu & populo.

Vixerunt. Ter unctus legitur Dauid in regē. Primū à Samuele iussu dei, quo declarauit Samuel, hunc esse regem à deo electum. Secundo à Iuda. Tertio à toto Israële, cap. 5. quo declararunt se hunc suscipere regē. Nihil enim aliud illa externa unctio hominibus significabat. Ceterū de unctioe diximus libro primo. Hebron ciuitas est, cui multa oppida adiacebant, olim ciuitas gigantū, & edificata septē annis ante Zoan ciuitatem Aegypti, Num. 13. ubi sepulti iacent Abraham, Isaac, & Iacob, Gen. 49. ubi erat spelunca illa duplex, Gen. 23. Vt illic inciperet Christi regnum in terris, ubi quiescebant, quibus facta erant promissiones. Moyses ad illam terram ingredi non potuit, ne lex uideretur irritas facere dei

promissiones &c. Vide quantus campus hic esset reuelandorū dei mysteriorū. Et nunciatū.] Obiter hoc interseritur, ut amplius declaratur, quo animo fuerit in inimicū, de quo supra. Abner &c.] Hæc est illa tentatio Dauidis, de qua diximus. Isboseth iste ignauus fuisse declaratur, quia infra ca. 3. Abner scribitur regere domū Saul. Hinc & cū alijs ante neque cōputatur, neq; in prælio scribitur fuisse cū reliquis fratribus. Neq; uero ætas prætexi potest, qui hic. 40. annos natus dicitur. Egressus. Non solū uidit Dauid aliū regem constitui super Benjamin & oēm Isrāelem, sed etiā contra se pugnari.

Porro.] Temeritas principū & ducū exercitus describitur, qui nihil pietatis pensi habent, quibus homicidia lusus sunt. Experiamur, inquiunt, uires nostrorum, uter habeat fortiores &c. Et ortū.] Propter Dauidē istā uictoriā dedit deus, & præterea reliquas uictorias per Ioab, optimū quidem iudicio hominum ducem, cæterū coram deo impiū, ut alijs locis dicemus. Iste Asaël infra capite 23. & 1. Paral. 11. inter fortes Dauidis laudatur uir optimus, sed dū sua uelocitate & fortitudine fidit, perit. Exemplum ne de dei donis præsumamus.

Et leuare. Timebat regnum quandoq; uenturum ad Dauidem, cuius Ioab erat militiæ princeps, ut eius uerba indicant infra capite tertio.

Periculosa. vergi. vna salus uictis & c. Verū in Heb. est, An ignoras nouissimum esse amarū? q. d. Et tuis malū curabis, si perrexeris, licet uinces, tamen cruenta erit uictoria.

Viuūt dominus. Sine dubio hoc erat mandatum à Dauide, non ut quærerent fratrum necem, sed se defenderēt, dum aliud non licebat. & c.

Præter Abner.] Nobilis iste & optimus erat, ideo circo cum cæteris non nominatur, & eius sepultura describitur.

CAPVT III.

Aucis in principio huius capituli eleganter descripta est fors utriusq; regni Saulis & Dauidis, id est hypocrisis & ueritatis. Concertatio est, illud uidetur fortius, hoc infirmius, sed istud paulatim in deo proficit, illud deficit. Præterea historia describitur, quod Abner princeps militiæ Isobeth, iratus domino suo regi, omnem Israëlem uult adducere ad Dauidis imperiū, ad quem omnia agnoscit pertinere. Hic Dauid gaudet, quod sine effusione sanguinis ita ueniat ad se totum regnum, reputans istam esse domini uoluntatem & prouidentiam. Sed quemadmodum in psal. scribitur, Dominus reprobat consilia principum, carnalia ista erant, dominus autem ita uoluit Dauidem regem fieri totius Israëlis, ut hoc ipsum nulli posset referri

acceptū. Nati.] Hoc quoque ad incrementū pertinet. Verum ne in carne cōfidamus, magna crux Dauidi imponebatur in quibusdam filijs. Amnon stuprat sororē, & hic occiditur ab Absolone, Absalon patrē exturbat regno, Adonias, patrē ignorāte, regnum cupit occupare. Cū ergo.] Ignauia Ithobeth describitur, id quod quoq; ad decrementū ipsius pertinet, de qua supra diximus. Hunc seruarat deus, ut per hunc negociū fieret Dauidi, qui tamen proficere non posset. mirū dei consiliū.

Ingressus. Iam data occasione per irā incipit sentire pro Dauide, & multis modis se damnat Abner corā deo, dū dicit, Iurauit dominus Dauid, Itē, locutus est ad Dauid, dicēs, In manu & c. Si hæc sciuit cur constituit aliū regem, factus omnis sanguinis, qui propterea effusus est, reus? qui præterea perpetuo, si licuisset, ita seruasset regnum contra Dauid, nisi quid eius obstiisset cupiditatibus. Perit ergo, sed postquā respuerat hic maximus princeps in Israël, & multo melior quā Ioab, iustiorq; occiditur à Ioab proditorie, nullo iure, ne belli quidem. ut uides in uerbis Dauidis. 3. Reg. 2. & ibidem in uerbis Salomonis. Et licet Ioab ultionem cogitarit occisi fratris, uidetur tamen inuidia causa maior fuisse quod Abner uidebatur multo dignior princeps apud Dauidem futurus. Pœna uero istius proditiōnis dilata quidem est, sed

tamen per Salomonem mandante Dauide executā in caput Ioab. Quid putas tulisse Dauidem, dum interim istum cogebatur principem ferre, de quo etiam conqueritur obiturus? Cuius iniusticia non solū hic, sed etiam alibi clarescit, dum & Amasan haud dissimiliter occidit. Item dum prompte obedit Dauidi de morte Vriæ præcipienti. Interim tamen coram hominibus optimus princeps habebatur, nam alterum occiderat in ultionem fratris, alterum quod affectaret principatum eius, ista erant iudicia hominum. Prudentissimū secundū sapientiam carnis fuisse uide re licet. 2. Reg. 14. quid attinet de experientia & re militari dicere? Non potuit hic Dauid animaduertere in eum propter populum qui iustū eum iudicabat, & optimum principem nouit, tamen semper & publice facta eius cōdemnauit. Præterea uidit quod deus istum uellet ferri, per quē (licet propter Dauid) deus dedit uictorias, sicut per impios, dum bene loquuntur de Euangelio, quidam ad Christi regnum conuertuntur, quos fert Paulus Phil. 1. dicēs, Nōnulli quidē per inuidiā & c. quasi diceret, Gaudeo dū per quosdam (licet impios) uideo deum promouere Euangelium & c. Moriturus uero Dauid, cōmittit iudicium iustum in Ioab Salomoni, ita ambo ceciderunt in iudicia dei, & Abner & Ioab, sed in hunc iure agit Salomon, in illum summa iniuria Ioab.

Michol.] Vide quæ dixi supra. I. Regum. 25.

Quid fecisti. In hypocrisi mentitur, Aliud enim cogitat. Talia sunt humana corda, ubi non est dei spiritus. Et insuper amicū se fingit coram Abner &c. Tales sunt illi actus elicitī sophistarū, dū per illud suum liberum arbitrium opera fingunt exterius bona, cæterū cor pessimis (quod interim nō uident) fuerit cupiditatibus. Nec deficiat.] Istæ erant maledictiones legis. Porro quod dicit, Tenēs fusum, significat sexū muliebrem, q. d. Nō det ei dominus semen uirile, ut intereat nomen eius, quemadmodū in psal. In generatione una deleatur nomen eius.

CAPVT IIII.

Nihil uidet qui nō uidet, quid hic agat deus, nimirū hoc quod supra dictū est Saulis domū decrescere. Multa timere Dauidem oportuit, sed ecce caput regis ad eū fertur, qui residuus ex filijs Saul erat, & Mephiboseth filius Saul claudus & inutilis est. Perit iudicio dei rex, quia regnare uult contra uerbum domini, quod non potuit ignorare. Percunt & eodem iudicio duo duces exercitus eius, qui impio, quod ad ipsos attingebat, facto gratiam apud pium Dauidem mire uolunt. Rex occiditur deo uolente, & occisores tradit deus Dauidi iudicandos, quos nisi iudicasset Dauid

impicus & ipse fuisset. Regnum suum esse sciebat Dauid, sed nondū sperare potuit tranquillū, & sine bello ad se rediturū. Hic Dauide quiescente, deus omnia curat, ut non solum rex, sed & principes exercitus eius pereant Abner & hi duo. Sic & in regno Christi, dum non speramus, aduersarij Euangelij intereūt, ut Euangelium in electis possit regnare. & c.

Dissolutæ. Vides quod rex sperauerat in Abner. Qui in carne fiduciam collocant, pereunte carne non desperare non possunt, psal. Nolite confidere in principibus, & c. Sed & omnis Israēl turbatur, qui tamen adhuc habet regem saluum, ut uideas nihil hominem fuisse regem, & Abnerem potius regem fuisse, id qd' supra diximus. **Gethaim.**] In Idumæa uidetur fuisse, ubi erat tūc colonia Berothitarū. Hoc aut scribitur, ut maius istorū proditorū scelus uideatur. primum qd' principes exercitus erant, quibus rex tutum putabat, nō solū se, sed & regnum suum. deinde, quod ex eadem tribu erant, ex qua domus Saul.

Erat.] Et hunc inutilem fuisse regno describitur, quem postea nutrit Dauid ex sua mensa propter iurandum cum Ionatha patre initū.

De Saul.] i. qd' Saul & Ionathas essent interēpti.
Et ostiaria.] Heb. Et ingressi sunt domū laturi triticum. i. quasi panē ablaturi pro se & suis, quemadmodum fit. **Et dedit dom.**] Recte qd' ad uerba atis

net, sed hypocrisis est, non enim ita sentiunt, sed sua
quarūt. Cui oportebat.] .s. iudicio mūdi & carnis.

Innoxiiū.] Nihil male merentē, sed bene meritū de
suis occisoribus. Impij.] Id est nihil deum ueriti.

In domo sua, super lectū suū, ubi omnia tuta putā
tur, & nihil timetur, ne ab aduersarijs quidē. Signifi
cat eos neq; deū neq; homines ueritos, & qcquid usq;
est pietatis & fidelitatis contempisse. Durius ergo in
eos animaduertit, ne sāguinis istius sit reus corā deo,
quia iudex erat constitutus, & isti sua confessione ue
niunt in manus eius, & ne quisquā aliūs simili scelere
tentaret consequi gratiā regis. Laudātur & in ethni
cis historys reges, qui similia fecerunt, sed non simili
fide. Exemplū certe est regibus & magistratibus imi
tandum, ut potius sese tutos cum suo regno uelint dei
protectione, quā istis sceleratis factis, quæ etiā mun
dus execratur.

CAPVT V.

Am David scd'm uerbū domini regnat su
per Israëlem, nō solū à deo, sed etiam ab
ipso populo electus, id qd' deus curauit,
ad quē dicitur in psal. Qui subdit ppl'm
meū sub me. Et alibi, Da nobis auxiliū de tribulatio
ne, qa uana salus ab homine. In deo faciemus uirtutē,
& ipse ad nihilū deducet tribulantes nos. Sedē ergo
sibi occupat in Hierusalē in arce Sion, expulso inde

Iebusæo, ædificat domū, benedicitur fructu uteri & semine regio, & resistentes Philistæos ut lutū conculcat. Atque ita tandem uidere regem licet, qui hactenus tantis actus fuerat malis quasi à deo abiectus, ita differt quidem deus ueritatem suam, ut probet fidem nostram, sed in tempore ipsi placito non à nobis præscripto præstat &c. Ecce. &c.) Tria dicunt. Primum, quid recusaremus esse tui, cū frater noster sis & uir optimus, in quo nihil iniusti reperimus. Deinde, quod in prælijs nostris tu fueris sæpe nostra per deum salus. Præterea, quod maximū est, quod tu habes de regno super nos dei promissionem. Hinc uidere licet quàm uulgata tunc fuerit promissio facta Dauidi, & tamen hominū cupiditates hactenus obstiterant, secundum dei occultum iudiciū, ne regnaret Dauid super omnes, ut Dauidis fides exerceretur, & quidam sua cæcitate & cupiditate perirent. Quemadmodū hodie, quis nō audit? quis non etiam inimicorum nostrorum fatetur Christum solum debere regnare? & tamen quisq; pro suis infeliciter pugnat cupiditatibus, ne Christus regnet &c. Pasces.] Pulchra metaphora, ex qua principes saltem agnoscat, quid debeant populo suo, quæ apertius exprimitur in psal. Et elegit Dauid seruū suū, & sustulit eū de gregibus ouium, de post foetantes accepit eū. Pascere Iacob seruum suū, & Israël hereditatē suā. Et pauit eos in ma

nocentia cordis sui &c. & in intelligentia manuum
suarū deduxit eos. — Corā do.] Nō solum hoc est in
conspectu domini, quasi inuocato domino teste cor-
dium, ut alibi diximus, sed etiā quod ibi externus deū
cultus fuerit, & quicquid corā illis externis fiebat, co-
ram domino fieri dicebatur, ut certe fiebat, id qd' sæ-
pe uides in libris Moysi. Locū illic sacrum fuisse testa-
tur sacrificiū illud impiū Absalonis, infra cap. 15. ubi
& olim Abraham legitur altare domino edificasse,
Gen. 13. Filius.] Regnum Dauidis nō est subditum
ut Saulis, sed per incrementa latenter serpit ad æter-
nam maiestatem. Atq; hoc est regnū Christi, nō solū
in Christi persona, sed etiā & potius in eius Euan-
gelio & singulis uere Christianis. Et abiit.] Iudi-
cum. 1. legis ciuitatem Hierusalem expugnatā à filijs
Iuda, sed nō omnes Iebusæos inde exterminatos à fi-
lijs Benjamin, sed unā illic habitasse usq; ad hæc Da-
uidis tpa. Hic uides reliquis fortiores illic fuisse Iebus-
æos, quia arcē Sion habebant munitissimā. Vnde &
contemnunt Dauī dē, ponentes super fistulas tectoriē
idola sua, dicentes. Vel nobis quiescentibus ista satis
erunt contra te Dauid, ne ingredearis ad nos. Ita se-
curi sunt & blasphemant, ubi deī iudicio eis percun-
dum est. Nō ingredieris, Heb. Nō ingredie-
ris huc, sed abigent te cæci & claudi. Putabant uero
Dauidem eō nō ingressurū, Cœpit autē Dauid arcem

Sion, quæ est ciuitas Dauid. Et in eadē die dixit Dauid, Qui percusserit Iebusæos, & peruenerit ad fistulas tectorū, ad cæcos & claudos, quos odio habet anima Dauidis (Aposiopesis est) Inde dicitur, Cæcus & claudus non intrent in domū, id est, Caue ne admittas illud, ne confidas eo quod tibi sit exitio, ut idola Iebusæis. Gentes iam habitantes in medio Iudæorum, cogebantur sæpe audire contra sua idola istas uoces, Dij uestri sunt idola cæca & clauda, stultum est confidere illis, quæ se iuuare nō possunt. Sic enim tunc & inter se loquebantur Israëlitæ, & docebantur, Simulachrū gentium argentū & aurū. & c. psal. 113. & Esa. 44. & 46. & c. Vnde hic irridentes Iebusæi, dicunt, Vanum est quod tentas ô Dauid, quos uos cæcos & claudos dicitis, satis erūt cōtra insultus uestros. Ciuitatem Dauid. Quia hic iam constituit sedem regni, Bethleem autem uocatur ciuitas Dauid, Lucæ. 2. quia illic natus erat.

Mello ciuitas est, quam Salomon reparauit. 3. Regum. 9. Ingrediebatur. Id est ambulabat, quod more scripturæ positum est pro agebat. Hic est profectus regni Christi, quia deus est cum eo. Aduersarios agit spiritus nequam, ut Saulem. & c.

Mysterium scripturæ. Secundum natiuitatem, Dauidis ciuitas est Bethleem, quemadmodū & Christi. Verum, nos non natiuitatem uel Dauidis, uel

Christi respicimus, sed regnū. Ille enim paruulus non solum natus est, sed etiam nobis natus est. Quare nobis? Vt, inquit, sedeat super solium Dauidis, & super regnum eius, & confirmet illud iudicio & iusticia amodo in sempiternū. Hinc & regnū Christi ex Hierusalem illa terrena prodijt in uniuersum mundum, quemadmodum idem Esaias dicit, De Sion exhibit lex & uerbum domini de Hierusalem & c. Tunc dilatata est Hierusalem & Sion ciuitas sancta regni Dauid per mundum uniuersum in gentes & Iudæos, & ex terrena facta est cœlestis, sicut ex terreno regno Dauidis regnum cœlorum, siue ecclesia sanctorū. De qua Hierusalem & Sion omnes propheta loquuntur, qui (ne impijs Iudæis detur male interpretandi occasio) dicunt eam æternam fore, ut Esaiæ. 33. Oculi tui uidebunt Hierusalem. Item ad eam uenturam nationem omnium gentium, & illustrem fore nocte & die sine huius solis & lunæ uisibilis lumine, Esa. 60. & c. Sed quid est, quod à tempore Iudicum possident eam uirtute dei filij Israël, sed tamen arcem Sion munitissimam Iebusæi in suis idolis gloriantes, & Dauidem cum suis contemnenies? Respondeo. Vt istud semper fuit, ita & nunc est in ecclesia fidelium, Qui confidunt in suis idolis, id est iusticijs humanis, irident & contemnunt alios, iusticiam humanam damnantes, & se uel solos ad Sion, id est ecclesiam,

pertinere arbitrantur, cæteris quasi hæreticis exclusis ut putant. Interim tamen Sion pertinet coram deo ad illos qui nihil ex ea habere uidentur, non ad illos qui regnare uidentur. Hos Dauid. i. Christus cõficiet spiritu oris sui. i. Euāgelio prædicato, & abolebit regnum eorum illustratione aduentus sui, tunc uidebunt quid profint idola. In ore ergo omnium nostrum sit adagium, Non intrent in domum cæci & claudi. i. caue fiducia alienam quæ nihil prodest, sed tui potius concussio est accedente gladio. i. iudicio Dauidis.

Misit. Quod domum sibi edificat, confirmatum eum in regno indicatur. *Mysterium.*] Ad Dauidis domum res & artifices ex gentibus mittuntur, ut & postea legis de templo Salomonis, id quod est opus & ministerium Euangelij in gentibus, quo Christi ecclesia construitur.

Accepit. Hoc quoque & ad quietem & ad multiplicationem regni pertinet. Contra de Saule supra scriptum legimus, quod eius posteritas interierit, quin & cap. sequenti, ne Michol quidem filia Saulis, quæ uxor Dauidis, filios habet. Duorum uero hic filiorum nomina præ cæteris sunt insigniora, Salomonis, per quem regnum uenit ad posteros, cuius linea deficiente reliqui principes ex Nathan præfuerunt populo, ex cuius linea Christus dominus est, ut uides in Luca. Ridiculum autem est, quod Nathan prophetam, de quo

quo infra uidebis, putant quidam à Luca nominari, & quod is fuerit Dauidis filius per adoptionem, cū scriptura manifeste dicat Christum ex Dauidis semine natum secundum carnem. &c.

Audierunt. Hoc est quod supra diximus Dauidis regnū esse regnū militiæ, quē admodū ad Christum dictum est, Dominare in medio inimicorū tuorū donec ponā &c. Huc pertinet quod dominus suo uerbo iubet pugnare Dauidem, & instruit eum ad prælium contra aduersarios, quemadmodū in psal. dicitur, Qui docet manus meas ad præliū &c. & ad nos Christus, Cum steteritis ante reges &c. Ego dabo uobis os & sapientiā &c. Nolite timere, ego uici mundum &c. Regnat Christus cū suis etiam inuitis omnibus, qui regno eius, id est Euangelio male uolūt.

Baalphrasim. Id est uiri diuisio, quod illic scissi & occisi sunt Philistai, Esaiæ. 28. Iste locus uocatur mons diuisionum.

CAPVT VI.

 Hoc ad pietatem regni Dauidici pertinet, quod requiritur arca sub Saule neglecta, quæ hactenus fuerat in domo Aminadab, postquæ reducta erat à Philistæis. Ista arca maximum sacrum erat Iudæis, & ipsum sanctū sanctorum, quo Christus & ecclesia, in qua spiritus dei presidet, significabantur. Nam arca ecclesia est, in

qua sunt absconditæ tabulæ legis .i. lex spiritus uitæ
 in cordibus credentiū, super quā est propitiatoriu .i.
 Christus, Ro. 3. Heb. 4. cui circumdatur corona aurea
 ut regnū significetur. Duo cherubim quasi uolantia,
 duo sunt testamēta, quæ prædicatione per orbem uo-
 lare debent, sed ambo in propitiatorium uersis ad se
 uultibus respiciunt .i. concorditer unū Christum præ-
 dicāt. Hic præsidet deus, nā caput ecclesiæ Christus,
 Christi caput deus. Deus est omnia in omnibus, quū
 erat in Christo, mundū reconcilians sibi. Dauid autē
 sui officij esse putat, ut ista introducantur in Hierusa-
 lem & in arcem Sion, quæ æque ecclesiā significant,
 ut supra dictū. Christi enim est Euangeliū introduce-
 re in ecclesiam, per qd' omnia quæ diximus accipiuntur
 & possidentur. Neq; sine uerbo dei hæc maxima
 tentat, uerbū enim ex lege habebat, ista. s. à pplo dei
 honorāda, quæ deus ut maxima reuerētia & religio-
 ne honorarētur instituerat, ut in Exo. & Num. uides,
 de quibus habebāt dei promissionē, qd' deus ipse illic
 sederet & exaudiret. Vnde & hic dicitur, Super quā
 inuocatum & c. Iccirco Dauid. I. Paral. 17. sic ait, Si
 placet uobis, & à domino deo nostro est, mittamus
 & c. Porro scdm legē istud ministeriū pertinebat ad
 sacerdotes & leuitas, qui uerbi euangelici significāt
 ministros. Hi uerbi dei obliti, quo præcipitur, ut por-
 tetur arca in humeris leuitarū, faciunt currū nouum

præcedentibus bobus, arguentes forte ex exëplo Phi-
 listijm, ista à Philistijm facta placuerūt deo, nam deus
 illic suo miraculo cooperabatur, ergo nunc placebūt
 si & nos fecerimus. Et interim nō uidebāt stulti qđ re-
 linquebāt uerbū dei, qđ ipsi, nō Philistijm, habebāt.
 Vt uideas hic nō ualere argumētum ab exemplo, ubi
 propter exemplū relinquitur dei uerbū, quē admodū
 nostri Euangeliū nō sequūtur propter exëpla patrū,
 per quos deus mirabilia operatus est. Dissimulat hic
 deus, dū Dauid, dum reliquū uulgus, quisq; sana fide
 glorificat deū Israēl instrumentis musicis, quibus cor-
 dis gaudiū testabantur, donec boues à uia paulisper
 declinant, Hic dū arca minatur casum Osa accurrit
 temere & moritur, qui ob negligētiā uerbi dei in hoc
 periculū cadendi induxerat arcā domini, qui lapsus
 graue scandalū fuisset populo, id qđ timeri nō oportu-
 iisset, si in humeris arcā scđm dei uerbū gestaissent.
 Et hodie qui se sacerdotes & episcopos iactant, minū-
 sterium uerbi bobus & currui cōmittunt. i. illis qui nō
 hil habēt spiritus, sed scandalo sunt uerbo, & præte-
 rea efficiunt, ut uerbū cadat, & pereat hoībus, quod
 onus illi ipsi, quibus cōmissum est suis humeris porta-
 re deberent, sed ipsi quoque uerbum ignorant. Iccir-
 co manet eos sententia salis infatuati. Vnde Dauid
 .i. Paral. 15. agnoscit hic peccatum esse, dicens, Illi-
 citum est, ut à quocūq; portetur arca dei, nisi à leuitis

quos elegit dominus ad portandum eam, & ad ministrandum sibi in aeternū. Sentit enim nō amplius plaustrum & bobus cōmittēdā arcā, abiecto dei uerbo &c.

Super temeritate. Quia ista facta erant sine uerbo dei, & contra uerbū dei manifestū. Bene facit Dauid, qui uult reduci arcam. Male faciunt sacerdotes, qui in reducendo non seruant uerbum dei.

Contristatus.] Hic grauem Dauid patiebatur cōscientiam, iratū etiam contra se sentiens deū, & indignitatem suā apud sese reputabat. Id quod fit etiā in ecclesia Christi, ubi saepe derelicti sibi iudicāt deum sibi iratū. Maxime uero iam uidebat isto iudicio Dauid nō esse actū scđm uerbū dei, id quod ante non attendebat. Sic ubi Euāgeliū introduci cupimus, maxime agamus, ut inuocato deo, omnia fiant scđm eius uerbū & uoluntatē, & nihil nostra sapientia & uiribus confidamus. &c. Sed diuertit.] Vides quid sit hic passus in animo Dauid. Nōne in mentē uenit iudiciū Philistijm, & occisionis Bethsamitarū et aliorū?

ALLEGORIA. Sacerdotiū Iudaicum peccat & moritur, & arca testamenti dei ad gentes introducitur, ubi dominus benedicit per Euāgeliū &c.

Obededom gentilis erat natione, sed ad dominum conuersus, unus erat ex profelytis, Gethæus enim scribitur. Benedixit.] Fructibus agri, uteri &c. quæ sunt benedictiones dei externæ in lege.

Nunciatum &c.] Hic David rursus consolatione accepta ex certo dei signo, quia benedixerat domui Obedom, adducit arcam cum iubilo & laudibus dei, sed certe non sine timore, id quod indicant illa sacrificia in uia, & iubet Leuitas, ut omnia agant secundum uerbum dei, ne rursus irascatur dominus, quemadmodum cernere est in Paralipomenis, quemadmodum Christus non aliud mandat ministris uerbi in adducendo Euangelio sacro. Armigatis.] Intelligunt ad armum pendentibus. In Heb. non est. Et David percutiebat in organis armigatis.

Et saltabat. Istud erat opus dei & spiritus dei exultantis in corde eius, stultum certe coram mundo in tanto rege, qualia sunt omnia opera uere bona uerorum sanctorum. Stulta uidentur, tantum abest ut bona habeantur, & tamen uere bona sunt, cum interim optima hypocritarum in speciem opera sint impietas. Iccirco Michol filia Saulis, sua ratione & iudicio sapientie carnis, magno supercilio & audacia, quemadmodum faciunt qui nihil habent spiritus, damnat factum Dauidis, atque adeo factum spiritus dei in Dauide, quod impietas illa interim non uidet, ignominiam uocat, impudentiam, scurrilitatem. Mirum quod ista causa fuerit in regem, sed in hoc animum concipiunt hypocrite & prudentia carnis, dum putant uel optime consulere, uel iuste facere, ut nos a nostra stulticia

in eorum sapiētiam concedamus. Istud est genus cui
 Christus crucifixus est stulticia. Itaq; maledictionem
 accipiunt ad quos benedicendos Christus uenerat.
 quemadmodum hic Dauid uenit, ut domui suæ, id est
 familiæ & uxoribus benedicat & beneficia precetur
 & præstet, posteaquàm benedixerat populo. Et dis-
 lecta Michol maledictionem accipit pro benedictio-
 ne, quia ex illo genere erat qd' noluit benedictio-
 ne, & elongata est ab eo, ut in psal. scribitur. Hinc & il-
 lud Christi, Qui se exaltat humiliabitur. &c.

Tabernacul'. Hoc tabernaculum quod à Da-
 uide paratū est, non est illud Mosis, quod nunc erat
 in excelsa Gabaon cum altari holocaustorum, ut dis-
 citur. 1. Paralip. 21. ALLEGORIA. Dauid rex
 Christum regem significat, qui ex Iuda ortus, sacra-
 dos esse non potuit, attamen sacrificia ei tribuuntur
 & benedictiones, ut et sic etiam Christum significet
 sacerdotem, qui pro nobis semetipsum semel in cruce
 obtulit patri, et benedixit nobis, ablata maledictio-
 ne æterna, Is enim est de quo promissum est, In se-
 mine tuo &c. Porro quod cibum dat populo, mu-
 nus quidem regium est, quemadmodū & Melchizea-
 dech panē et uinū protulit Abraham et exercitui eius,
 sed tamen & ipsum figuram Christi habet, primum
 sacerdotis, dum uerbo Euangelico pascit, deinde rea-
 gis, dum & panem & uinū nobis profert sumenda;

id quod certe munus regium est, sed tamen unde agnoscamus sacerdotis illam unicam & semel factam oblationem. Edite enim, inquit, & bibite in mei commemorationem. &c.

CAPVT VII.

Induxerat arcam in Hierusalem, sed indignum iudicabat, ut sine domo maneret siue templo, quæ iam in tētorio tantum habitauit. Sed deus per prophetam respondet se domo nō indigere, id quod & Salomon edificaturus templum agnoscit. 2. Paralip. 2. Si cœli cœlorum. &c. & dominus Esa. ult. dicit, Cœlum mihi sedes est. &c. quam ueritatem non agnoscebāt hypocritæ, qui postea sperabant in uerbis mendacij, dicentes, Templum domini &c. Hiere. 7. Hic ergo Dauid accipit promissionem dei de regno æterno, quod erat ex illo regno temporali proditurum, in quod respiciunt omnes prophete, de quo cecinerunt in die palmarum, Benedictum quod uenit regnū patris nostri Dauid.

Vides.] Hoc est humanū argumentum, Ego habito in domo cedrina, & deus in tētorio, deo debetur melior habitatio q̄ homini. Verū istud interim meditabatur primū cor, ego mea quæro, indignū est ut nō potius quærā quæ dei sunt, Mihi edificauī domū

cedrinā &c. sed nostræ cogitationes nihil sunt apud deum sine dei uerbo. Vides itaq; & in Dauide & in Nathan propheta nostras bonas intētiōnes nihil esse, dum non habemus uerbum dei nos præcedens, secundum illud, Lucerna pedibus meis uerbum tuum. &c.

Nunquid. Id est nulli unq̄ ex iudicibus quos suscitauit populo meo ferè ex omnibus tribubus, præcepit ut edificaret mihi domū, sicut neq; præcepit tibi. Vides quod deus nihil uult agi sine uerbo suo in cultu suo. Quod uero postea omnia præparat ad templi ædificium, & instruit omnia ministeria, non sine reuelatione posthac secuta facit. Sic enim ait. 1. Paral. 28. Omnia uenerunt scripta manu domini ad me, ut intelligerem uniuersa opera exemplaris.

Ego tuli. Ista cōmemoratione beneficiorū Dauidis fidem excitat, q. d. Ego ab hominibus nihil accipio, omnia uero hominibus præsto, qui exaltaui te, dabo locū certum populo meo & tranquillitatem, & edificabo domū tuam, non tu meam, id est multiplicabo & confortabo regnū familiæ tuæ. Hactenus incertis sedibus sacrificauerant, nunc dominus locū certum promittit, de quo præceperat Exo. 12. sed certe maiora sunt quæ hic promittuntur, quàm ut in illo populo completa esse dicantur, per ea quæ tunc ad tempus gerebantur, uix quasi per transfennam uidere licebat, quæ adhuc expectabantur. Confirmabatur res

gnū sub Davide, & quadragenaria pax erat sub Salomone, sed nōne longior pax fuerat sub Aioth iudice? Omnia etiam sub Salomone reciderunt, & ipse in insipientiā uersus est, ne putarentur dei promissiones in illo completæ, templū quoq; sæpe prophanatū est, euersum per Chaldæos, & tandē per Romanos, ut non manserit lapis super lapidem, ne & in ea domo uiderentur dei promissiones completæ. In carnali ergo tūc regno Davidis & Salomonis & edificio templi externi uix figura & umbra uisa est eorum quæ hic promittuntur, quæ in Christi regno completa sunt, qui ædificat Hierusalem cœlestem, templum spiritus, dei ecclesiā (in qua scd'm deum & conscientiam nostram est pax æterna) confirmatus rex æternus, filius dei cum omnibus qui in ipso sunt. Qui peccat certe non in se, quia ipse est iusticia & sapientia dei, sed in filijs, ut hæc dicuntur apertius psal. 88. sed emendatur plagis & cruce & persecutionibus, ut dilectus filius, misericordia autem dei ab eo non auferatur, siue à regno eius in æternum. Quæ cōsolatio est, quod regnum Christi, ne peccans quidem peccat aut perit, emendante patre filium, & non imputante peccatum. Postea uero Dauid accipit reuelationem de templo quoque externo, ut indicat .1. Paral. 28. & de loco templi .1. Paral. 22. id quod maxime cupiisse scribitur psal. 131. & quod Salomon filius ædificatus

rus sit templum, qui quietissimum sit regnū habiturus, quæ omnia efficiunt, ut in Paralpiomenis David plus tribuat personæ Salomonis quàm par est. Dum enim in nomen, in regiam dignitatem, in templum externū, in quietē temporalem respicit, putat ei etiam conuenire, quæ per Nathan prophetā prædicta sunt. Sic Eua in primo filio putat implendum quod dictum erat, Ipsum cõteret caput tuū. & Abrahā in Isaac quod dictum erat, In semine tuo &c. maxime cum etiam audisset, In Isaac uocabitur tibi semē. Certi erant illi sancti per fidem de dei promissis, sed nonnunqū errabant in personis, donec aliud eis reuelaretur. Putabat et hic omnis Israēl, Davidis promissiones in Salomone completas, sed cum Salomone omnibus pereuntibus, ita ut etiam post mortem eius tantū duæ tribus regno Davidis manserint, uiderunt & cognouerūt pij alia expectanda ex dei promissionibus, impij uero senserūt dei promissionē esse mendacem. &c. Non uidebat interim David, quādo ita reliqua omnia per deū conueniebāt Salomoni, quod dictum erat in prophetia Nathan, Cum cõpleti fuerint dies tuī &c. non conuenire Salomoni, qui non solum natus, sed etiam rex erat uiuente adhuc Dauide, & præterea subiunxisset Nathan post illa uerba, Ipse edificabit domum nomini meo. &c. in Paralip. Et statuum eum in domo mea & in regno meo usque

in sempiternum, hoc est in domo mea quam ædificabit, habitabit ipse rex in æternum, id quod de templo illo intelligi nequit. Longe igitur aliter sentit postea reuelatione accepta de Christo Christiq; regno, & templo uero, ut uides per totum librū psalmoꝝ, uide psal. 71. & psal. 88. de regno Christi, non sub nomine Salomonis, sed Dauid loquitur, & de templo uero dei psal. 131. Quoniā elegit dominus Sion, Hæc requies mea, &c. & alibi, Domine quis habitabit in tabernaculo &c. Item, Quam dilecta &c. Itē, Qui habitat in adiutorio &c. & psal. 30. Abscondes eos in abscondito faciei tuæ. &c. Vnde de ista reuelatione, qua hic rex factus est propheta, moriturus dicit. 2. Reg. 23. Spiritus domini locutus est per me, & sermo eius per linguam meam. Ista qui non attendūt iudæi, in suis fabulis & cogitationibus hærent, dum impleta in illo terreno regno quæ dicuntur, docere non possunt.

Quis ego. J Laudat Dauid immensam dei benignitatē ob promissionem iam factam, ut uideas quā crediderit isti promissioni. Qui enim promittit, etiā dat gratiam ut credas.

Ista lex. Per interrogationem legendum. Ista scilicet est lex hominū domine deus? homines ne ita possunt à te sublimari, qui peccatores sunt & digni supplicio?

Quid ergo. Id est, quid possem ultra hoc rogare à te? Propter uerbum.] Non meritis nostris tribuenda docet beneficia dei, sed uerbo eius, id est promissioni & bonæ uoluntati eius.

Iccirco nomen tuū celebratur, quia propter temet ipsum omnia facis, non propter merita nostra, quæ est gloria dei inter ministros peccatores.

Quæ audiuiimus. Scilicet à te facta propter nos in Aegypto, mari rubro &c. Quæ est.] Hæc dei misericordiã commendant sine operibus & meritis nostris. A facie.] Potius coram facie.

Gente & deo eius. Legendum. Deum autem intelligit uel Pharaonem uel deum alienum Aegyptiorum, quasi diceret, Liberaſti à gente & ab idololatria gentis, qua procul dubio quidam inter gentes polleebantur.

Aduerte in hoc capite, quando dicit, semen Dauidis suscitandum post mortem Dauidis regnaturum in æternum, significari clare mortem Christi & resurrectionem, nam semen Dauidis, id est hominem oportet mori, ut puta, mortali carne, iccirco in æternum regnare non poterit, nisi resuscitetur ad uitam immortalem &c.

Eadem significantur Esa.

9. & Luca. I.

Hic iam acceptis promissionibus regni eterni, confirmatur etiam regnum illud terrenum subiectis Philistim, Moabit, Idumais, Amonitis, & Syris usq; ad Euphratē. Hactenus Iudaei uexati erant multis malis propter terras à deo promissas, ut impijs posset uideri illusio dei potius fuisse quàm promissio, forti fide hic opus erat, ut in omnibus dei promissis, dum interim apparent omnia diuersa. Hic per Dauidem regē consequuntur omnia, & sub Salomone possidēt quæ promissa erant Num. 34. ut ueritas uerbi dei quandoq; uideretur. Postea rursus illa perdunt, ut declaret dominus suas promissiones ad illos solum pertinere qui credunt. Hæc significāt clare dilatationem regni Christi in gētes, qui suo Euāgelio incepit regnare in Iudæa, & dilatauit pomeria regni sui usque ad extremam terræ, Lucæ ult. Act. 1. Psal. 18. & 71. Huc pertinet psalmus. 59. cuius titulus apud Hebræos ex hac historia desumptus est.

Queris, cur expugnati sint Idumæi, Moabitæ, Amonitæ, cum tamē hoc uetuerit dominus, Deut. 2. Respondeo. Fratres dominus seruari uoluit, non hostes, & iudicio dei Amonitæ etiam nunc hostes fiunt ut pereant, qui hactenus forte pereundi occasionem à tempore Iudicium non dederant, ut infra uides. c. x. Et mensus & c.] Vtcūq; legeris Hebraica phrasis

significat, uix tertiam partem Moabitarum superstitem mansisse, quæ seruiret Dauidi sub tributo. Sic legas licet, Et percussit quoque Moabitas, ita ut duas partes occideret, & unam partem uitæ seruaret &c.

Syria Damasci est Decapolis, ubi Damascus metropolis est. Soba est Syria decapoli uicina. Quin & Iudæa ipsa scdm topographos ad Syriam pertinet. Hinc præses Syriæ Cyrinus dicitur, Luca. 2. Syriam uero remotiorem quæ tendit ad Assyrios, ut Mesopotamiam, Hebræi uocant Aram Naharaim, id est Syriam Mesopotamiam.

Euphraten] secundum promissionem, A flumine magno Euphrate usq; ad mare occidentale, erunt termini uestri. Ista ergo Dauid iure sibi diuino deberi agnouit. In Heb. Claudos fecit omnes currus, id est inutilis fecit, & nulli usui aptos, ne possent ultra progredi in bellum.

Dereliquit] Id est seruauit sibi.

Seruauit] Heb. Adiuuit, ut uideas hoc regnum & istas uictorias esse dei, sed adhuc in militia ne securi simus. Nam postea uidebimus Dauidis & peccatum & crucem.

De quo fecit] Ista non hic dicuntur in Heb. sed adiecta sunt in Latinis codicibus ex .i. Paralip. 18. In figuram ecclesie Christi, diuitie gentium, ligna, artifices, operarij, illud templum ædificant, ut infra

uidebis, hoc est quod & hic infra dicitur Dauid omnia sanctificasse domino, nempe ad futurū tēplum.

Thou.] Iste congaudet Dauidi, figura illorum quē sponte subiiciuntur Christo, & gaudent de uictoria Euangelij, dum interim dominatur in medio inimicorum. Emath autem ciuitas fuit in Syria Damasci, non est autem Emathia quæ Macedonia est.

Casis, scilicet in illo loco, Idumæis] Hactenus mēdax, iam primū apparet uerbū dei uerax esse, Maior seruiet minori, nunc Esau seruit Iacobo. &c.

Et regnauit] Cura esse negocia regni, non in prophanis solum, sed etiam in sacris, significatur.

Crethi & Plethi] intelligunt sagittarios & balistarios, mihi hoc incertum est.

Sacerdotes] id est primarij ad latus regis, ut uides I. Paralip. 18. Ex Iuda enim sacerdotes esse non potuerunt. &c.

CAPVT IX

Istud caput interseritur Dauidis uictorijs, ut uideas ueritatem eius toties Ionathæ & promissā & iuratā, scilicet quod bene facturus esset domū Ionathæ &c. Sicut enim Saul toties scribitur promissæ fidei & iuratæ uiolator, ita seruator Dauid scribitur. Vbi enim fides in deū pijs, nō mirū si illic nihil fidei proximo præstetur. Ex illa

radice hunc fructum prouenire necesse est. Hinc misericordiã dei uocat hoc loco Dauid, beneficiũ propter deum proximo impensum, quod si non prestares, agnoscis te agere contra deum. &c.

Ne timeas. Consolatur eum, ne quid sibi mali intentari timeat propter Saulis iniquitatẽ. Fuit itaq; hoc uerbum à rege prolatũ, non minus necessariũ mi sero, quã beneficiũ prestitũ. Agros, familiã, seruos, ancillas ei dat, & ad mensam suam collocat, ut regis filius agnoscat &c.

Claudus utroq; pede. Hoc toties scribitur, ut uideas iudiciũ dei contra domum Saulis. Nihil in ea relictum est, quod uel in speciem regem prestare potuisset.

CAPVT X.

Niste Nahas est contra quem per deũ egerat Saul. i. Reg. ii. sed beneficio obstrinxerat Dauidem exulem, id quod in historia non legimus, ut uideas plura passum Dauidẽ, q̄ quæ scripta sunt. Itaq; & hæc pertinet ad ea quæ supra diximus. Misericordiã siue beneficium reddere uult etiã meritis gẽtibus, q̄ Ionathæ non erat oblitus, sed illæ iudicio dei occulto p̄ istã Davidis bonã uoluntatẽ pereũt, & ex amico hostẽ p̄ deũ faciũt, multosq; alios secũ in interitũ pertrahũt, deo uolẽte. Sic &

Sic & supra cap. 5. iudicio dei, Philistim, apud quos David beneficium acceperat, irruūt in Israëlem, contra Davidis regnū, ut pereant. Diximus de Amonitis supra cap. 8. [Rasit.] Ista erat ignominia Iudæis, prohibuerat enim lex Leuit. 19. quin & ignominiam fuisse gentibus hoc opprobrium satis declarat.

Roob, Saba &c. Regiões sunt illic Syrorū uel ciuitates. Verum in Heb. dicitur Syros domus Rehob. Rehob fuerat pater Adadexer, supra cap. 8.

In omnibus his uidere licet iudicia dei in illos qui perire debent, & ueritatem & misericordiam dei confirmantis suū uerbū patribus promissum & seorsum Dauidi, ut non dubitetur unquam defuturus suis qui istis inijs hoc regnum iuuerit.

CAPVT XI.

Rex ille electus à deo, fortis in quosuis aduersarios, tantis tentationibus ad regnū euectus, qui præterea promissionē habet regni æterni, iam, dum extra militiam se cure agit, subditis sibi undiquaq; gētibus, in crassissima labitur & adulterij & homicidij peccata, atq; adeo turpiter, ut nihil ne caro quidē inuenire possit quod uel in speciem huic impietati prætendatur. Qua enim specie excusare poteris impietatē cordis eius, ubi ita agit cum Vria optimo uiro, & tandem morti eum obij

cit & propter eum alios, tantū ut post adulterium uir-
 taret infamiam? tantum abfuit ut peteret ex deo uenia-
 am. Hic ergo iacet tantus uir, impius iam in deū & in-
 iustus in proximum, nec id uulgari hominum more.
 Quid enim iniquius in proximum fieri potuisset quā
 post uitiatam, coniugem etiam occidere? Quid magis
 impium in deum quā ubi petenda uenia est, addere
 peccata, & propter honorem tuum conseruandū cura-
 rare in deum blasphemiam? quemadmodū & prophe-
 ta cap. sequenti dicit, Blasphemare fecisti inimicos no-
 men domini propter rem hanc. Nec tamen statim Da-
 uid ab ista impietate respuit, sed perdurauit ad lon-
 gum tempus, nempe usq; post natum puerum ex isto
 adulterio, ut historia indicat, quādo increpatus dixit
 ex corde, Peccaui. Hinc uidere licet quæ sint fictæ illæ
 poenitentiae nostrorum & confessiones. Nam interim
 quomodo potuit tantus uir ignorare se peccasse, aut
 tam crassa uitia, ut sunt adulterium & homicidium nō
 esse peccata, quæ etiam non ignorant Turcæ? et tamen
 hic uides non agnouisse peccatum, Non enim lex ei re-
 uelabatur interea, ut intelligere posset impietate pecca-
 cati, & conscientia iudicio dei terreretur. Tamen opi-
 nionē proculdubio habebat q; deus est misericors, &
 pro peccato secundū legem sacrificabat, ieiunabat cū
 alijs, festa celebrabat, quasi iā deus peccati oblitus esset
 & impietatem cordis eius non uideret, sed omnia hys

peccatū esse sequentia declarant, omnia enim agit ut peccatū maneat occultum, ut cunq; deo displiceat. Hæc autem scripta sunt propter nos qui sumus in regno Dauidis, ne unq; secari simus quasi iam peruicerimus. Non est enim nobis colluctatio &c. Ephe. 6. Et quicq; est in mundo, est concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum & superbia uitæ, Non dormit noster aduersarius, sed circūit tanq; leo rugiens &c. cui resistendū forti fide, forti fide præditus esse non potes nisi iugiter deū inuoces, eius enim illa donū est & uirtus, Deinde ne desperemus si nobis contingant graues ruinae postq; suscepti sumus à deo, ut sciamus q; sicut nostra iustitia nos saluare non potest, ita peccatū quod conscientias nostras præmit nos dānare nō possit, quandoquidē nostra iustitia deus est per Christū, modo hoc credamus. Et ut ista exēpla nobis essent efficacia maximis sanctis ista contigerunt. Sanctificata &c.

Id est, cessauerūt menstrua illa scēminarū, id quod est signum foeminas concepisse.

Dormiuit Vriæ.

Id animi dedit Vriæ deus, ut hic augetur Dauidis impletas &c. Arca dei. Vides ex profelytis fuisse optimū uirum & piū. [Ponite Vriam.]

Alios quoq; innocētes morti obijcit Dauid ut innocēs Vriæ intereat. [Posuit Vriam.] Sic & Iezraëlita faciunt quod iusserat impijssima Iezabel. 3. Reg. 21.

Exemplum illorū qui neq; deum neq; homines ueritē sentiunt quid uis agendū, ut non perdant principis aut dominorū gratiam. Impietas Ioab ubiq; describitur et tamen optimus coram hominibus dux erat & strenue omnia agebat. Ideo postea scriptura eum in catalogo fortium Dauid non nominat, sed potius Dauid mandat moriturus contra eum iudiciū, & à Salomone occiditur. [Abimelech.] lege Iudicum. 9.

Difficuit] uerbum, id est, factum &c. Difficue- rat domino semper hoc factum, sed iam hoc primum scriptura more suo dicit, quando deus uult iram suam & peccatum reuelare, ut ipse quoq; homo in conscientia sua sentiat peccatum deo displicere, quemadmodum hic facit per Nathan, & aliās per præcones uerbi sui prædicata lege.

CAPVT XII.

Similitudine proposita, Nathan à Dauide extorquet sententiam proprio ore se condemnantem. Et statim prædicatione legis condemnat Dauidem, sed ex animo resipiscentem absoluit euangelio, dicens, Dominus abstulit peccatū tuum, nō morieris. Habes itaq; hic insigne exemplū de ui legis & euangelij, de quo in locis suis Philippus noster.

Duo uiri, sunt Dauid & Urias, ille habet oues & boues plurimas, id est multas uxores, hic unam

quem, id est uxorem, dilectam, Peregrinum licet acci-
pere concupiscentiam carnis in Dauide, cui remediū
secundū deum quærendū erat in proprijs uxoribus,
ut Dauid neglectis multis proprijs, unam pauperis ra-
puit &c. [Iratu.] Nimum suo se gladio

iugulat, Vide quæso ab initio huius peccati, quā in om-
nibus aggrauetur, ut postea agnito eo grauius con-
funderetur Dauid, & magis dei cōmendaretur mise-
ricordia. [Filius mortis,] Id est, mori debet

propter hanc tam insignem iniquitatem, & præterea
ex bonis eius reddetur quadruplum secundum legem

Tu es ille. Ista legis uerba occidūt (Exo. 22:
Dauidem, id quod est legis opus.

Ego unxi.

Si uir mortis est qui aufert alienum à quocunq; homi-
ne, quanto magis tu qui ista facis in deū, qui præ ceteris
te exaltauit? Quis unquā seruorum grauiori pro-
ditione potuit peccare in dominū suum atq; tu in deū?

Quare contempisti.

Vides radicem peccati esse, contemnere primum uer-
bum domini. [Domū domini tui], id est dei,
& uxores eius. Domini enim sunt omnia. Similis locu-
tio Gen. 19. Dominus pluit à domino &c.

[Non recedet.] Completum hoc est in regno illo
carnali, donec omnia interierint, uide historias. Nam
aliud regnum quod non est peccati regnum, ex illo car-

nali regno parabatur, confirmandum filio Davidis,
id est Christo, ut supra dictum cap. 7.

Ego suscitabo.

Vide historiam Absolonis, Adoniae, Ammonis filiorum
David, & stupratis concubinas, & praeterea mortuus
est filius iste ex Bathseba, De quibus quatuor filijs in-
telliguntur quod David in eis perditis reddiderit quadru-
plum secundum oris sui sententiam. ego autem hoc refero
ad omnia quae postea David passus est, Caeterum senten-
tia mortis aufertur a Davide quam contra se tulerat,
dicens, Vir mortis est &c. quando ait propheta, Non
morieis. Nam illam plus timuit. A morte deus liberat
sed cruce nos praemit in salutem nostram, quemadmo-
dum Adae & Euae cruce imposita praesit, & redem-
ptionem a morte promisit, dicens, Ipsum conteret ca-
put tuum, caeterum, In sudore &c. Verum ista Davi-
dis crux non liberabat a peccato quod iam donatum
erat, non magis quam illa crux quam sub Saule susti-
nebat, quando adhuc non peccauerat, sicut neque crux
Adae & Euae a peccato liberavit, ut non hinc confir-
ment suas satisfactions, Istis malis libenter David ca-
ruisset, non erant electicia opera aut passionis, sed crux
erat a deo imposita, ideo patienter tulit, ut infra ui-
des cap. 15.

Deprecatus.

Quia grauiora, id est, mortis sententiam dominus ab-
stulerat, sperabat & minora, id est, crucem cum si ro-

garetur ablatum, si forte non esset definita sententia, quemadmodum de Niniuitis legitur, sed uisa domini uoluntate mortuo paruulo, amplectitur dominam sententiam & hilaris incedit, gaudens q̄ a mala conscientia sit liberatus. Ad eandem quoq; conscientiam liberatam pertinet, q̄ cōsolatur uxorem super morte filij, forte etiā super conscientia adulterij, & dominus benedicit coniugio dando eum quem dilexit Salomonem. Hic iam restitutus est Dauid, iustus & sanctus ut ante, ita ut posthac conscientiam non habuerit peccati coram deo. i. nihil dānationis inde ueritus sit, id quod efficit uera remissio peccatorū ubi fide iustificaris.

Domini dilexit eum,

Id est, ex donis quibus donauit eū dominus, uisus est à domino diligi, erat enī adolescens formosus, integer, robustus, sapiens, pius, ut nihil in eo posset desiderari.

Igitur. Post interpositā historiam peccati Dauidis, reuertitur ad historiam expugnationis Amonitarum, Ioab optimus corā hominibus princeps, ut supra diximus, etiam id facit quod fidelem ducem decet, & gloriam uictoriæ non uult esse suam, in hoc gratificari uolens suo regi. Quod autem adeo crudeliter Dauid uindicat in Amonitas, signum est, q̄ non solum peccarint in Dauidis regnum per ignominiam seruis irrogatam, & per congregationem exercitus exterorum ut exercitum Israël opprimerent, sed etiā horrenda

blasphemia in deū Israël, quemadmodū supra propheta dixit, Blasphemare fecisti inimicos nomen domini.

Et tulit. Allegoria. Christus rex Iudeorum, gentium regnū occupat, quemadmodū in parabola euangelica dicitur, Abijt in regionem longinquā accipere sibi regnum. Crudelis uero Iudex erit blasphemantiū huius regni sceptrum, id est, sacrum euangeliū, quemadmodū & ibidem dicitur. Inimicos meos qui noluerunt me regnare super se adducite huc & interficite coram me. Traduxit in typo laterū. Heb. Combussit in forma cibus laterum.

CAPVT XIII.

Ab hoc loco usq; ad cap. 19. uides Dauidi suscitari malum ex domo ipsius, quemadmodū prædixerat Nathan propheta. Amnon stuprat sororem, & iccirco eum occidit frater Absolon, Hic autem receptus in gratiā patrem regno eijcit, uxores patris uiolat, & insana temeritate perit. Ita uerbum dei de cruce Dauidis uerū fit, nec tamen minus, in istis tentationibus imò etiā peccatis, seruatur ipse, & stat apud deū firma promissio, Diligentibus enim deum oīa cooperātur in bonū &c. Nimum hic in Dauide tentabatur fides promissionis de confirmando in æternum regno, Sua peccata eum undiq; impugnāt, semen regium & iniquitate coram

deo & interitu corā hominibus perit, & eiectus è re-
 gno dicit, Si dixerit mihi non places præsto sum. Vbi
 nunc illa de æterno regno promissio? quin & redus-
 ctus uidet à se separari Israëlem, ut legis ca. 20. Itaq;
 ut militia regnum est Dauidis & Christi in terris, ita
 est & tentationibus & fidei periculis plenum, ut non
 frustra monuerit Christus esse uiglandū. Omnia enim
 peccata in quæ incidimus, omnes tentationes quæ in-
 tus & foris accidunt, hoc unum agunt ut fidem in pro-
 missiones dei auferant à nobis. Orandum igitur ne in-
 tremus in tentationem. Nemo fortiter stabit, nisi qui
 diffidens de suis uiribus dei manum iugiter inuocau-
 rit adiutricem. Habes itaq; quæ reliqua fuerit uita Da-
 uidis, quæ proculdubio propter nos scripta sunt.

Præter hoc q; ista docent ueritatem uerbi dei per
 Nathan prophetam prædicti, ut diximus. Hæc exem-
 pla primum indicant quæ sit impietas cordis humani,
 quæ data occasione se prodit, non enim potest perpe-
 tua hypocrisi latere, cum & in sanctis sese sæpe pro-
 dat quod in carne reliquum est peccatum. Deinde li-
 berum arbitrium in affectibus cordis esse nullum. Ut
 enim Ammon impium non potest ponere amorem, ita
 Absolom per duos annos impiū odium. Præterea mo-
 nemur nulli confidere, quandoquidem non est soror
 à fratre neq; frater à fratre tutus. Homines & fallunt
 & falluntur. Scriptura uult, ut fidas uno deo, cæteriū

maledictum dicit qui confidit in homine &c. Homines amare & eis benefacere oportet, ceterum uide cui credas, hæc exempla ut non frustra facta, ita non frustra scripta sunt. Neque sceminis negligendum esset, si quid hæc apud quasdam ualerent, quæ Thamar uitata eijcitur. Quæ enim malo cociliantur amore quomodo cohærebunt? Fit & hoc in alijs impie coeptis, nisi deus mirus artifex ex stercore quandoque faciat aurum, ex peccato iustitiam, ut in electis quibus omnia cooperantur in bonum.

Ionadab. Et hic exemplum est prudentiæ carnis. Prudens enim non est secundum deum, quemadmodum & ca. sequenti uides de Ioab.

Non negabit. Siue ita senserit, siue fallendo uouerit effugere manus fratris, nihil nostra refert, prohibitum certe est, Leuit. 20.

Contristatus est ualde,

Sed quare non occidit filium? Respondeo, si hoc donauit amor filij, peccauit Dauid in legem. Aut non ausus fuit timore dei hoc stuprum morte punire, cui iam à deo insigne donatum erat adulterium & homicidium. Aut certe occultum non debuit prodere scelus, non tam propter Amnonem qui meruerat mortem, quam propter Thamar quæ inuita perpeffa erat ignominiam. Idcirco post persequitur Absalonem fratricidam, cuius scelerus iam toti Israëlì erat manifestum.

Tonderentur. In tonsione ouuum celebrata cō
uiuia & historia Iudæ docet, Gen. 38.

Obseruate.] Stupra & adulteria grauiter puni-
ta esse, historiæ sacræ passim habent, satis fuerit uel dī
luuium intueri uel Sodomorum interitum.

Omnes filios.

Hoc uulnus oportuit sustinere Dauidē in corde, quod
filijs non erat inflictum. Agnouit hic Dauid sententē
am cōtra se dei, nec omittit persequi homicidam quē
lege occidere debuit.

Ionadab.] Ista prudentia iam adulatur regi, nec
uult uideri se fuisse à consilijs in scelere Amnon.

Gessur.] In Syria gentium est.

Consolatus] temporis scilicet longitudine.

CATVT XIII.

Vides q̄ filij huius seculi prudentiores
sunt filijs lucis in generatione sua. Ioab
prudenti certe consilio cōciliat Absalo-
nem patri, bene uolēs Absaloni, nec mi-
nus consulere in hoc uolens Dauidi, & simul apud
utrūq; inire gratiā, dū patri filiū, & hunc illi reddit.
Atq; pro Dauidē hoc eū uoluisse sequens historia de-
clarat, ubi Absalonē à crine pēdentē hasta transfodit.
Verum q̄ male istud consilium cessit, ita ferè cedūt oīa

impiorum consilia, non enim, quemadmodum scriptura dicit, os domini interrogant, non committunt deo ex animo causam, sed quod eis consultum uidetur hoc agrediuntur, ut faciant quod manus & consilium domini decreuerunt, non quod ipsi statuerunt, ut scribitur Act. 4. In agro, q. d. In ciuitate forte ab alijs prohibiti fuissent, & præterea nullus testis adsuit qui possit testificari secundum legem, q. frater mortuus non intulerit uim huic uiuenti, uidetur defendisse uitam & mori non debet etc.

Hæredem, ut & ego peream dum post uirum etiam filij omnes ceciderint, Imò ut etiã defuncti mariti nomen pereat, dum non est filius qui suscitet post eum semen, id quod tunc miserandum erat nimis secundum legem, ut etiam fratrem superstitem oportuerit suscitare semen fratri defuncto ex defuncti uxore, Et de reprobis dicitur. In generatione una deleatur nomen eius etc. [In me sit iniquitas,] id est, ego sciam coram deo peccatum, non rex, si quid hic in legem peccatur ignoscendo. Charitas enim dispensare solet, maxime cum sit dubium an peccarit occisor.

Viuit.] Hucusq; urget regem ut extorqueat hoc iuramentum ex compassione & charitate in uiduam iuratum, quo fortius teneat regem.

Quare.] Ad rem accedit post personatū luctū etc.
Omnes morimur.

Enome, qua ostendit non opus esse ut queratur homines ad mortem, qui sua sponte pereunt, & praeterea non agendum lege post longam poenitentiam, quando & deus poenitentes suscipit & in aeternum non abijcit &c.

Et audiuit.

Diligenter inculcat regem pronunciaffe, ne retractet sententiam.

Dixit, id est, sic cogitauit & desiderauit coram deo, ut placidum fieret regis responsum, quemadmodum sacrificium gratum deo in odore, ut lex dicit, suauitatis, quia sicut ad uultum angeli trepidabam ad te accedere, quemadmodum & Iacob ad Esau dixit.

Vt haec.] qui & bona & mala libenter soles audire ut iudices. Inustus est iudex qui solum uult audire placentia. Facile uides ex his uerbis quam prudens mulier fuerit.

Manus] id est, consilium & adiutorium. Sensit enim id quod res erat.

Per salutem.

Id est, per uitam & felicitatem tuam o rex. Homines per maiorem se iurant, ut dicit epist. ad Heb.

Nec ad] Id est, quod dicunt, Acu rem tetigisti.

Hodie intellexit.

Sperabat hanc gratiam perpetuam fore & non iam amplius regem recordaturum iniquitatis eius, sed frustra &c.

Faciem meam.

Ne uideretur Dauid approbare quod fecerat Absolon.

Porro.] Delectatur scriptura ista scribere, ut ubique

nobis prodat hypocrisim humanã. Coram hominibus nihil est quod reprehendi possit in Absolone, ut nec in Saule uel Ioab. quæ tamen impietas ista specie tegitur sequentia declarant. Et penè miraculum pulchritudinis describitur in crinibus, quæ est fragilissima & uanissima hominis pars imò ne pars quidem, ut uideas aptissime hypocrisim in re uana & nihili gloriari, atq; adeo quæ non solū non iuuat sed etiam perdit animas, quemadmodū infra legis Absolonem à crine pendere, & gloriam eius uersam in confusionem & mortem. Quid hic profuit ista gloria pulchritudinis quæ antea tanti ponderis erat? nonne caluicium melius fuisset? Itaq; adagio usurpemus, ut quicquid gloriæ quicquid sancte speciei in carne uiderimus, id est, omnem hypocrisim & in quo confidunt homines, uocemus, crinem Absolonis &c.

Diuersum autē est quod de Samsonē legis. Is enim in crinibus habet fortitudinem, sed hæc non erat mundo conspicua, quia dei erat, cuius uirtus in infirmitate sanctorum latet &c.

Nati. Patrem pulchritudine carnis reserebant filij, sed de quibus nihil postea legis. Perijt enim filiorum gloria cum gloria patris, quemadmodū hypocritarum regno fieri solet.

Noluit.] Forte quia uidit regem abstinere à conspectu Absolonis.

Scitis agrum.

Astutum hoc est Absalonis factum, ut uel damno cogat amicum uenire &c.

Quod si memor.

Mentitur prudentia carnis, ut ista rhetoricatione persuadeat Dauidi ut in gratiam recipiat, quo liberius postea sue seruiat ambitioni &c.

CAPVT XV.

Sicut per Saulē, qui beneficia Dauid senserat, agitur ne Dauid fiat rex, ita per Absalonem proprium filium agitur ne maneat rex. Et utraq; insania non uidet sibi negocium esse potius cū deo quā cum Dauidē, Deus enim uult hunc esse regem, illi nolūt, alter ne amittat, alter ne nō occupet regnū. Non mirum ergo si pereūt, dei enī uolūtati quis resistet? secundū illud psal. Dominus dissipat cōsilia principū &c. Promissio dei est, Firmabo regnum tuum in eternū, Et requiem dabo tibi ab omnibus inimicis tuis. Sed crux interim erat ferenda, quam cōminatus erat, Suscitabo, inquiēs, tibi malitē de domo tua. Vt fides qua credebat promissioni dei probaretur. Quid enim hic non patiebatur fides illa, dū sic quicquid promissum est una hora simul auferrē uidebatur? Dominus igitur est qui deducit ad infros & reducit, ad desperationem adigit & glorificat.

Currus &c.] Ista facit ut filius regis, & tamē alia
ad habebat in animo, nempe ut magnifieret in popu-
lo, & postea data occasione ad defectionem populum
solicitarēt. Et mane.] Nihil negligit ista impia hy-
pocrisis, ut consequatur quod uelit, uel occiso patre,
si aliter fieri nequeat.

Quis me &c.] Optantis oratio est in scripturis,
q. d. Utinam ego constituerer &c. ut & in psal. Quis
dabit ex Sion salutare Israël? Solicitabat.] ele-
ganter ex Heb. surabatur. Id enim faciunt deceptores
hypocritæ, ut bona specie & iustitiæ colore auferant
nobis ignorantibus corda nostra, ut decepti sentiamus
pro eis. Post quadraginta annos.
Scilicet regni Iudæorum à prima unctiōe Davidis,
quemadmodū uulgo interpretantur, quibus non con-
uenire uidetur, ut de annis Absalonis intelligatur, qui
natus est Dauidi in Hebron, & Dauid quadraginta
tantū annis regnauit &c. [Vadam.] Mentitur sa-
crificium & uotum, dum hypocrisi & fraude querit
regnum. Exploratores, id est nuncios & uo-
luntatis eius significatores. Regnauit] Id est, rex
factus est, quemadmodū in psalmis, Dominus regna-
uit, id est, regnum accepit.

Porro. Hoc ad astutiam carnis & huius hypo-
criteos attinet, ut seducātur corda simpliciū, & igno-
rent quid mali agatur sub specie bona etiā illi qui ne-
gocio

gotio fauent quasi iusto, dum nihil mali suspicantur.

Achitophel. Iste adeo prudens fuit secundum sapientiam carnis, ut infra huius consilium non nihil timere uideas ipsum etiam Dauidem.

Victimas.] Sub specie cultus dei, uides quid contra deum tentetur per huius Absalonis hypocrisim, Quemadmodum nunc sacris omnibus abutuntur, ut consulant suæ ambitioni, & ubi quid contra euangeliū statuendum est missa canitur de sancto spiritu &c.

Fugiamus.] Cedit Dauid presenti furori, nec armata manu uult se defendere, committens rem deo, ne propter se omnem populū Israël in periculum adducat, Vide psal. 7. qui Dauidi fugienti & maledictiones Semei audienti inscribitur.

Pedibus.] Aliud enim properatibus non licebat.

Et reliquit.

Dauid per hoc domui suæ consultum iudicabat, sed iudicio dei hoc factum est, ut uerum fieret uerbū prophete, Tollam uxores tuas &c.

De Crethi & Plethi] supra diximus.

Getheos,] Profelytas ex gentibus dicit, nisi illos accipias Iudæos qui cum Dauid in Geth palestinorū fuerant, qui sexcenti fuisse leguntur, ut appellationem inde acceperint, & illic cum Dauid morati sint.

Ethai.] Hunc esse profelytū qui breui Iudæis accesserit quis ex textu non uidet? Vnde & alios Gethæ

os profelytos fuisse puto. Fidelitas autē huius Gethai describitur ut amplius Absalonis & Israëlitarum infidelitas uideatur. Alienus sequitur Dauidem eiectū, propriū regnantem eijciunt, quemadmodum & Christum uidemus à Iudæis abiectum, à gentibus susceptum. Ioan. 1. In propria uenit &c.

Venit Sadoch.

Arca cum sacerdotio solebat educi ut inuocatione dei uincerent aduersarios, sed hoc ipsum postea prohibuit Dauid. 1. Para. 23. & post eum Iosias. 2. Para. 35. sentientes sacramenta dei non sic eijcienda, ut olim quando Philistæi capiebāt arcam, ne quando fieret plaga quæ Bethsamitis contigerat & Osæ, & deum sola fide inuocari posse sine arca &c.

Si inuenero.

Hæc est plena nostri mortificatio ita nos resignare manibus dei &c. Atq; hoc agit istis tentationibus benigna patris manus, ut ad hunc sensum nos perducatur. Postea non potest perire ne capillus quidem capitis nostri, quia omnia resignauimus illi ex cuius manu nemo rapere potest.

Ouidens. Videntē siue prophetā uocat, ut supra dictū. 1. Reg. 9. Achimaas & Ionathan filij sacerdotū internūcij sunt Dauidis nūciantes quid agatur in ciuitate Hierusalem, ut postea leges.

Achitophelis Consilium timet, quia prudentissimus erat & maximæ autoritatis, ut sequenti cap.

nides. Exauditā hanc orationem sequens historia insigniter declarat. Atq; huc pertinet, q; deus statim Dauidi offert Chrysi non solum prudentem sed & pium uirū, nec minus potentem apud Israëlitas, cuius opera Achitophelis cosilium dissipatum est &c.

ALLEGORIA. Saul ueritatis regnum non admittit, Absalon uastare nititur. Ita semper in populo Iudeorum imò & ante, hypocritæ qui sancta iustitiæ specie decipiunt populū & sua quærunt, regnum ueritatis dei oderūt. Hinc & multa passi sunt sancti patres & prophetæ. Nec aliter hodie cum euangelio agūt decepti & excæcati & alios decipientes, ut simul in foueam perditionis æternæ ruant, nisi deus audiat hanc orationem Dauidis. i. piorum, Psal. 7. Exurge domine in ira tua &c. & synagoga populorū circumdabit te, & propter hanc in altum regredere &c. Quam uero promissum hoies ad hypocritarū mendacia, quia pietatem promittunt, quis nō uidet uel in hac historia? Oīs accurrunt, & cōtra dei principē. i. ueritatis professorem statim conspirant, quē antea sequebātur. Hi sunt qui ad tempus credūt, & in tempore tentationis recedunt, atq; adeo etiā persequūtur & dānant. Nunq̄ enī uere crediderunt, sed mouētur omni uento doctrinæ &c. Verū quibusdā ista tentatio & error ad tēpus ita accidit in salutē, ut Dauidi persecutio & peccatū. Mirabilis est deus, nos nihil præscribere possumus. Fit enim

ut agnito post errore magis agnoscant dei benignitatem. Præterea & Christi persona in Dauide significata est, quæ Iudæi noluerunt regnare super se licet constitutum regem à deo, sed extra Hierusalē eijcientes crucifixerūt, ut ita uolente deo fieret rex & Iudæorū & gentium. Daud ne in hac morte quidem qua nunc tenebatur perit, inferos hic illi fuisse quis dubitat? Ita & Christus per mortem & inferos transiuit ad regnum æternum, Vnde & hic ipsa loca conueniunt historię Christi, Daud egreditur ex Hierusalem (ut Christus post ultimam cœnam) trans torrentem Cedron, tristis & flens in montem oliuarū, ut oret &c.

CAPVT XVI.

Ria hic dicuntur. Mendacium Siba, Maledictio Semæi, Illo decipitur Daud, in hac seruat innocentiam, ut uideas manifestum inimicum non tam esse timendum ac adulatorem & amicitie specie fallentem. In altero ergo peccat Daud stulte credens mentienti, In altero summæ innocentie & pietatis edidit exemplū. Tertium est turpe Achitophelis consilium, de quo infra dicemus.

Remansit.

Adeo uerisimiliter mentiebatur Siba, ut etiam infra cap. 19. non potuerit Daud à sententia se temperare, licet remiserit aliquid, nempe ut diuiderent dominus

et seruus possessionem suae agros. Nō ergo dicas sanctos errare non posse. [Bahurim.] supra. 3. cap.

Semei. Vides quae odia seruet domus Saul contra domum Dauidis. Hypocritae uide compesci foris possunt, intus tamen furunt odio in eum quem dominus elegerit, uellent ipsi obtinere regnum etiam contra deum si liceret, et cum istis odijs ardeant, tamen alios ueros sanguinū uocant, quasi qui non aliorum salutem sed perditionem querant, ista odia non putant esse homicidia, quā nihil negligit illorū quae facere potest iste Semei, tam nihil negligunt et hodie hypocritae ex regno Saulis, facturi libenter plura si possent. Quid queso peccarat Dauid in Saulis domum, nisi quod deus eum uoluit regem? culpa ergo dei erat, contra quem iam excacatus Semei loquebatur non contra Dauidem. Et dedit, inquit, dominus regnum etc. Ex praesenti casu iudicat impietas et fallitur. Sic et amici Iob ex miseria iudicabant impietatem, dum non uident quod deus cruce suos glorificat.

Quid mihi.

Carnis consilia respuit et uindictam non uult, ubi agnoscit in cruce sibi hoc malum suscitari à domino, sed mortificata uoluntate sua totum se illi permittit à quo percutitur, id quod est opus magnae fidei, Contra de impijs dicit Esaias, populus non est reuersus ad percutientem se. Tamen moriturus Dauid mandat iustis

judicium contra Semei. Hic Abisai postea inter fortes David numeratur, non tamē, ut supra diximus, frater eius Ioab. Dominus enim,

Tunc patienter mala ferimus, & nō respicimus quid nobis à malignis intentetur, dum agnoscimus à deo ut patre nostro nobis talia & nō à creaturis fieri, quem admodum Iob qui dixit, Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit ita factum est &c.

Ecce] filius qui amare secundum naturam etiam debuit. [Filius Iemini] qui non potest nō odisse quia est ex stirpe Saulis. [Venit] scz Bahurim.

Absalon autem.] Repetit quod in fine superioris capitis dixerat, ut addat, & dicat ut in Hierusalē res acta sit. [Hæc est.] Blanda est & amica ironia,

tu scz ita astas Dauidi amico tuo, ut mihi preceris scz Ingredere. Hoc est consiliū Achiz (lutemē tophel, Non est uerisimile Israëli q̄ quæras mortē patris tui, iccirco Israëlitæ non nihil uerentur facere ali quid in patrem, ne & in te filiū peccent, Tantummodo enim uideris affectare regnū nisi aliquo manifesto signo declares te pessime uelle patri, Non erit autē signum cōmodius quā ut maxime uioles uxores patris tui quas reliquit, tunc omnis intelliget te non uelle eum uiuere cuius thorum uiolaris. Hæc scilicet est prudentia carnis, ubi nihil pensi habetur deus aut homines, dum quærit sua caro impia, Et tamen ista consilia

ut dei suscipiuntur, imò loco consiliorũ dei, ut non admireris nos excæcatos suscepisse doctrinas dæmoniorũ. 1. Timo. 4. Sed istis initijs oportuit infatuari à deo consiliũ Achitophel, & inaugurari regnum impietatis. Nec meliora uides in regno hodie pharisaico, ubi regnat Absalon eiecto Dauide, id est, Christo cum suo euangelio, & tamen iste Absalon gloriatur se filiũ regis, cui regnum iure debeat loco Davidis, quemadmodũ hodie se solos iactitant Christianos & sedere in loco Christi, qui contra dominũ & Christum eius conspirauerũt, ut dicitur Psal. 2. Porrò dominus per istos impios nebulones compleuit uerbum suum quod locutus fuerat per Nathan &c.

CAPVT XVII.

oc caput nihil aliud docet quàm consilium Achitophel domini uoluntate dissipatum, ut Dauid seruaretur & malis ueniret super Absolonem. Hic maxime uides illud, quod dicitur, Malum consilium consiliorum pessimum.

Vrfa.] Vrfa[m] seuire raptis catulis etiam illud in
dicat Prouerb. 17. Expediit &c. *vrfa vrfa ut vrfa super vrfa:*
Congregetur, Speciem exhibet quasi boni *vrfa vrfa*
consilij, cum tamẽ nihil aliud agat quàm ne hac nocte
lassus Dauid obruatur. *vrfa vrfa*

Sicut ros.] qui omnia circumquaq; humectat.

Transgredere.] scilicet Iordanē, ut infra uidēs.

Rogel] Nomen fontis erat extra Hierusalem.

Non enim.] Sic lege. Timebant enim uideri aut introire ciuitatem, scilicet Hierusalem, Idcirco scilicet foris stabant &c. **Vidit autem.**

Hæc erat tentatio non solum inimicorū sed & omnium bonorū uirorū qui miserant eos, rursum consolatio q̄ dominus data bona occasione sefillerit seruos Absalon.

Transierunt.] Heb. Transierunt aquulam hanc.

Porro Achitopel.

Prudens uir erat, cœpit reputare sic, Absalon non me audiit, & seruabitur Dauid contra quē ego egi, miserimus ero uirorū. Et ut maxime seruetur Absalon, qui ferre potero q̄ cōsiliū meū despicitur, quod hæcenus ut dei susceptū est, & æmulus meus præ me auditur? melius erit mihi uitam amittere, quàm uidere me contemptū, aut aliquo in sapiētia & prudentia inferiōre, uale uita, quando uideo alium mihi præferri. Sic perit ille sua prudentia quam uel finis stultitiam declarat. Quemadmodū autem perit Achitophel proditor Dauidis, ita & perit Iudas proditor Christi, uterq; sua quæsiuit cōtra Dauidis regnum, & laqueum inuenit, nec minus desperatione peribunt, ubi eorum insipientia declarata mundo fuerit, qui pharisaicis traditionibus suæ ambitioni & lucro consulentes contra Chri-

sti euangelium conspirauerunt, Dominus infatuabit
consilia eorum &c. In castra.

Nomē Hebraicum relinquendū erat, In Machanaim,
quæ est ciuitas, Iosue. 21. Alioqui sequētia nō intelliges.

Amasa autem erat.

Hoc interseritur ut uideas quid ueræ causæ habeat Io
ab occidendi Amasam infra cap. 20. licet & alia quo-
q; sit, sed non adeo turpis, quā non potest suæ impieta-
ti prætere Ioab infra cap. 19.

Cumq; ut supra prouidentia dei erga Dauid
proditione consiliorum Absalonis & dissipatione de-
scripta est, ita & hic ciborum & necessariorū ammi-
nistratio. Quis enim in talibus tentationibus subsi-
steret, nisi subinde suam pater erga nos prouidentiam
uel obscurissime declararet? quid enim clare, licet cla-
rissimum, uidere licet in obscuro tentationis?

CAPVT XVIII.

P Erit Absalon cum multis hypocrisi eius
deceptis ubi Dauidem quærit ad mor-
tem, ut ipse regnet, & à crine pendet, ut
ista pulchritudine & specie perijsse ui-
deas quæ supra ad miraculum usq; descripta est, quæ
quid erat nisi crines, id est uanitas? Ad hoc quoq; per-
tinet uanus titulus nō ab alijs, sed ab ipso sibi erectus,
ut uanum nomen obtineat dum hæredes filios non ha-

bet. Sic perierunt & Iudæi Christum regnare nolentes, qui specie & hypocrisi operum legis gloriantes, præter nomen sanctitatis nihil habent pietatis, atq; ista hypocrisi excæcati pereunt. Sic & fit omnibus euangelij aduersarijs, qui quid hodie habent præter speciem pietatis & uanos titulos? & his ipsis excæcati suæ pereunt ambitione & hypocrisi, & Christus sedet super regnum eius in æternum. Præterea quam innocentiam & pietatem seruauit Dauid in aduersariū Saul eandem seruat in Absalonem, præcipiens ne occidatur Absalon & lugens occisum, ut uideas exemplum diligendi inimicum, qui tamen seruari non potest iudicio dei. Vellent quidem pij, quemadmodū secundū hominem uoluit & ipse Christus, impios seruari, & à blasphemia uerbi dei auerti, sed ubi agnouerint ex dei iudicijs dei uoluntatem, aiunt, Non mea pater sed tua fiat uoluntas. Iustus es domine & rectum iudiciū tuum. Iudicia tua abyssus multa &c. Ad hoc suscitatur deus impio, ut Pharaonem, ut persequatur ueritatem & furere non desinant, ut tandem intercant &c.

Igitur considerato &c.

Quæ humane prudentie sunt & rationis in re militari non negligit Dauid, ne tentet deum, Cæterum in talibus non confidit, sed rem omnem cõmittit deo, secundum uerbum quod dixerat, Si dixerit mihi, non places, præsto sum.

Multo plures.

Non tam loci incommoditate quàm iudicio dei in eas necessitates urgente, pugnabat enim hic deus pro Dauid.

Suspendo.

Extrema desperatio aduersariorum Christi & sacri eius euangelij usq; in finem mundi, hac suspensione declarata est, in qua dum confodiuntur gladio uerbi dei à populo Dauidis, id est Christi, excæcantur & intereunt, & mortui præmuntur aceruo lapidum, quia iudicio dei excæcati redire ad uitam & ueritatem non possunt, quemadmodum dictum est Esaiæ. Excæca cor populi huius &c. Quid his prodest uanum nomen & regni Christiani titulus?

Cecinit. Prudentia istius Ioab pro suo ministerio ubiq; describitur. Neq; uero imprudens factum uidebatur occidere Absalonem contra præceptum regis. Non enim censebat aut regi aut populo commodum ut Absalon seruaretur &c. Neq; Dauid moriturus in hoc accusat Ioab &c.

Non habeo.

Vides iudicium dei, ut pereat istud regnum. Mortui enim sunt filij qui supra ei geniti scribuntur.

Si solus.] quia si plures simul fuissent, fuisset signum fugati & prostrati exercitus.

Redito Absalone Dauid restituitur regno, certatibus etiam pro ipso populo, ut quisque contendat proximus esse regi, gaudent omnes de perdito Absalone et de recepto Dauid. Hæc est mutatio dexteræ excelsi, et ueritas promissionis Dauidis regno à deo factæ. Hæc autem quid habeant allegoriæ quis ex superioribus non uidet? nempe quod reuelato errore et insipientia per bellum et gladium uerbi dei, deficiunt homines ab hypocritico et pharisaico ad ueritatis euangelicæ regnum, quemadmodum et Dauid cecinit psal. 7. Exurge domine in ira tua etc. et synagoga populorum circumdabit te, id est, ubi feceris iudicium in aduersarios, populus agnito errore redibit ad te, qui impie est per seductionem Absalonis et complicum eius auersus à te etc.

Ingressus ergo Ioab.

Prudenter orat et cum audacia coram rege et pro rege, deo ista curante, qui quacumque occasione et per quoscumque homines curam gerit pro suis.

In porta. Scilicet ciuitatis Mathanaim, quod erat signum depositi luctus et cum gaudio suscipiendi exercitus.

Et omni populo.

Quod intellige de populo qui egressus fuerat in bellum pro Dauid.

Omnis quoque populus.

Quod intellige de reliquo populo Israël qui adhæse-

rat Absaloni. Incepabant iam mutuo stulticiã suam,
ut uides in textu etc.

Cur uenitis.

Intellecto consilio Israëlis, uult Dauid ut Iuda non sit
in reducendo rege inter postremos, quia tribus sua
erat, & illic primũ factus erat rex, ad quam etiam re-
gnũ iure diuino spectabat, secundũ illud in psal. Iuda
rex meus. & secundũ prophetiã, Non auferetur scap-

Semei. Veniam rogat, & iurat ei (trum etc.
rex se non occisurum eum. Iccirco autem hoc se dicit
facere Dauid, ne gaudium quod deus dederat crudeli
uindicta minueretur in populo, & quisq; timuisset se
sibi qui aduersarius fuerat regi, id quod rursum defici-
endi ansam multis præbuisset, atq; ideo dicit illos fic-
ri sibi in Satan qui uindictam suadent. Tamen Dauid
nihil ueritus iuramentum, moriturus mandat ut fiat
contra Semei quod secundũ deum iustum est. Iuramen-
ta enim humana non ualent ad hoc, ut non fiat quod
secundum deum fieri debet.

Miphiboseth.] Hic apparet mendacium Sibe, ta-
men uix Dauid temperat sententiam ut dimidia pos-
sessio ei maneat, adeo uerisimile erat mendacium, ut
supra dictum. Puto tamen, licet non sit scriptum, Da-
uidem postea re intellecta omnia mutasse.

Battellai.] Vide supra cap. 17. uir nobilis & di-
nes fuit, & non solum cõmodo erat Dauidi, sed etiam

magno honori &c. Hic beneficium regis ut senex nō
uult, sed pro Chamabam orat, qui filius eius fuisse ui-
detur &c. Omnis autem.

Quod contendunt pro rege, ad istam receptionis le-
ticiam pertinet, ita conuertente deo corda ad Dau-
dem, ut tentaturus auerterat &c.

CAPVT XX.

Idcatur David omni piculo defunctus,
& ecce deus suscitatur ei istum aduersariū
ex Saulis reliquijs, primum ut tentatione
ista probetur David, deinde ut uideas quā fragilia
sint hominū corda ad persistendum in eo quod recte
sentiunt, præterea ut iudicio dei pereat iste Seba, qui
adhuc supersuit ex illis qui ex familia Saulis aliquid es-
se uidebantur, adeo habebat auctoritatem hic apud su-
os, ut facile cum sequerentur. Ista ergo omnia que con-
tra Davidis regnū tentata uidemus deus mirabiliter
curat pro Davidis regno stabiliendo. Istud autem scā-
ctum ait scriptura, quia durius responderant Iudæi
Israëlitis, sed iudicia dei erant que caro non uidet.

Decem mulieres.

Dura certe hæc erat conditio scēminarū, que non pec-
cauerant sed uis eis illata fuerat. Verum secundum le-
gem non potuit eas dare alijs maritis, neq; forte pro-
pter scandalum licebat ei cum eis congregari, quia iana

concupuerant cum filio. At scandalum non erit impedimento ubi salus proximi in periculo est, id quod potuit in his mulieribus cōtingere. Relinquo ergo hoc conscientiae Dauidis quid sibi uoluerit.

Seruos domini tui,

Id est Ioabi, quemadmodum statim sequitur. Egressi sunt cum eo uiri Ioab.

Salue. Ioab ut Abnerum, ita & Amasam fraudulenter occidit, & ut illic propter occisum fratrem potuit excusare, ita & hic propter stupro affectam matrem, sed ambitio in causa erat, ut illic diximus & hic clare uides.

Interea &c.] Sententia ex Heb. est. Et accessit unus ex pueris Ioab ad eum & dixit, Caueat ut aliquis aduersetur Ioab, & apud Dauidem esse quærat loco Ioab. Amasa autem &c.

In Abela & Bethmaacha.

Videntur duæ ciuitates simul haberi pro una.

Mulier sapiens.

Vt supra cap. 14. mulierem sapientem legis ex Thea tua. Vnius sapientis mulieris consilio tota ciuitas seruatur. Non est personarum acceptor deus, non quæ mundus suspicit & admiratur deus assumit quando uult facere salutem, sed quæ uidentur despecta. 1. Cor. 1. Huc quoque pertinet quod supra uidimus de Abigail uxore Nabal &c.

Prouerbio. Prouerbum inde natum est q̄ illic
habitarint sapientes homines & spiritu dei docti, se-
cundum quorum consilium multi in Israël agere soliti
sint.

Nonne ego.

In persona loquitur ciuitatis. Potes & sic legere. Ista
est iusta & fidelis ciuitas in Israël, id est, quæ nihil
peccarit & fidem regi & populo seruarit.

Fuit autem.

Ordinatio domus & aulae Dauidis rursus describi-
tur, ut supra cap. 8. id quod ad pacificatum rursus rea-
gnum pertinet.

Sacerdos Dauid,

Id est, magnus & primus in consilijs Dauid, seniore
uulgo appellamus ut & græci, si contendas fuisse sa-
cerdotem, libenter cedo.

CAPVT XXI.

Am tandem manifeste declarat ipse de-
us toto Israëli, se uelle reliquias regni
Saulis perditas, ut & ipsæ agnoscerent
se morti obnoxias, & post hac non sese
erigerent contra Dauidis regnum, præterea ut nemo
amplius eas ut sæpe ante sequatur, ut uel hinc uideas
quid in omnibus præcedentibus suo iudicio cõtra Sau-
lem pro Dauide cogitarit deus, utq; uideas stabilitum
à deo Dauidis regnum. Porro absq; intellectu es si hic
moueris questionem num peccarit Dauid tradendo
septem

septem filios Saulis, cum iniuriam sibi irrogatam non soleat vindicare. Dauid non tam ab hominibus roga-
tur ut iustum faciat iudicium, quàm ab ipso deo urge-
tur. Famem mittit deus, & consultus culpam reijcit in
Saulis domum, datq; id mentis Gabaonitis, ut nullum
postulent iudicium à iudice Dauide nisi sanguinis, &
præterea hoc ipsum ita placet deo, ut fugata fame rur-
sum det tēpora frugifera, Deus itaq; ista oīa fecit, & de-
clarat toto Israēli, quàm impie egerit consentiēdo inē-
quitatibus Saulis, & adiuuando eius sæpe reliquias.

De Gabaonitis lege Iosue. 9. qui iam innocēter age-
bant inter Israēlitas, & seruibant eis, secundum Io-
sue condemnationem, figura illorum qui populo dei
ex gentibus erant accessuri. Quos ut hic dicitur Saul
stulto zelo nihil meritos delere uoluit, & quosdā occi-
derat, videbatur hic Saul habere pro se legem, sed for-
te, ut solitus erat, sue consuluit cupiditati & ambitio-
ni. Simulare impij legē possunt, pro lege autē nihil fa-
cere possunt. Et uel hinc accipe quā uoluerit fidem ser-
uari deus Gabeonitis, quāuis fraude extorserit iuramē-
tū, ne scilicet nomen dei blasphemaretur inter gentes
&c. Præterea nō gentes nūc erant, sed profelyti &c.

Benedicatis,] Id est, bene precemini coram domē
no &c. [Micha] .I. Reg. 18. Merob dicitur, fuit er-
go binomia, habens quoq; nomen sororis, quæ erat ux-
or Dauid. Alij aliter. Isti autem dicuntur filij Saul mo-

re scripturæ, quo progenitores patres dicuntur.

Rizpa, materna uiscera declarat &c. Quod autē dicitur. Donec stillaret &c. significat eos pependisse quousq; pluuia missa deus declararet famem remissam. Nec est contra legem Deut. 21. Deus enim legem statuit hoībus nō sibi, Is iussit istud iudicium fieri &c.

Et nunciata] Solacium hoc erat matri Rizpa, & facit hic Dauid inimicis suis quod facere solet, ut uide re licet ex superioribus libris.

Factum est autē.

Hæc bella adijcit historia, in quibus rem fuisse Dauidi, scribit cum quatuor gigantibus de genere Rapha nobilis gigantis, ut uideas quid tentationis passus sit Dauid, dum uel timere cum oportuerit, uel præsens mortis periculum senserit, quid egerit pro eo dominus. Passus ergo est in: tus timores, foris pugnas, & à gentibus & à fratribus, sed non deseruit eum dominus. Ut non ignores quid in regno Christi agatur, cui insidiat tur totus inferorum exercitus à dextris & à sinistris, & tamen crescit & in æternum est.

Adeodatus. Heb. vbi Elhanan filius Iaere Orgim Bethleemita percussit Goliath Geth.eum &c. ut non putes historiam esse alterius Goliath.

CAPVT XXII.

Am tandem uides & Dauidem propheta-
tam, dum psalmum canit superatis omni-
bus suis inimicis, ex quo uides, ipso per
spiritum dei prophetante, quo totum Da-
uidis regnum respiciat, nempe in regnū Christi, de quo
hic prædicitur, & non tam ipse Dauid quàm Christi
spiritus hic loquitur, qua de re uide quid in psalmum
hunc scripserimus, est autem. 17.

CATVT XXIII.

IN fine uitæ suæ spiritum dei per se locu-
tum dicit, ut uideas quo loco habeas eius
psalmos. de quibus Christus dicit, Opor-
tet impleri quæ scripta sunt in lege &
prophetis & psalmis de me. Et discipuli Act. 4. Tu spi-
ritu sancto per os patris nostri Dauid pueri tui dixisti
&c. Et præterea laudat gratuitam dei erga se miseri-
cordiam & contra dei contemptores prophetat, suū
scilicet regnum stabile futurum & aduersariorū re-
gnum periturum. Inde fortes Dauid describuntur.

Cui &c.] Sic legas licet, Qui constitutus est Chri-
stus dei Iacob, id est, quem constituit deus Israel in
regem.

Dominatur.] lege dominator, deinde, Dominator
in timore dei. i. cuius regnū illic est ubi est dei timor.

Nec tanta.] Male sunt hæc uersa. Sic lege, Ita

erit mea domus apud deū, nam pactū æternū mecum inijt firmum in omnibus atq; munitum, vt in oratione uideas completam similitudinem quam proposuit.

Cuncta enim. Sic lege. Hæc est enim omnis salus mea & omnis uoluptas q; hæc (scilicet domus mea) crescet.

Quæ non tolluntur manibus.

Id est, ex Heb. Ex quibus nihil seruatur residui.

Et si quis] Elegantissima spinarū metaphora utitur. Hæc quæ nunc prophætatur, etiam ex sua historia didicerat, iam perduto Saulis & Absalonis regno, declaratur autem psalmo prædicto & hac prophætia quicquid ubiq; ferè allegorijs indicauimus, ut non tam figurat fuisse uideas quàm exempla, etiam & res ipsas de quibus hæctenus scriptum est.

Hæc nomina,] Hæc de fortibus Dauid scribuntur, ut uideas quam curam deus pro eo gesserit, dans ei uiros optimos, robustos animo, fortes utribus, prudentes, pios, idcirco Ioab qui multa insignia facta fecerat, non nominatur, quia impius erat, Contra ira dei est quando tales in regno non sunt. Esaiæ. 3. Ecce enim dominator & c. Dauid sedet. Vide in Paralip. Fortes Dauidis hic describuntur, non ipse Dauid, Pessime ergo hoc loco translaturum est. Dauid sedet & c. Ex Heb. autē sic lege. Iasabeam filius Hachmoni princeps inter tres, qui leuauit hastam suam & per

cusit octingentos una uice. Reliqua uide in translaticione D. Martini, Tres primi non habent similes, Post quos sunt tres alij, quibus non est aliquis similis inter triginta fortes, ut hi posteriores sint tribus primis, sed tamē præcedant triginta alios, atq; inter hos tres præcipuus est Abisai, ut & in Paralip. uides. Præterea Banaias à secretis Dauidis honoratissimus inter sequentes, ut quidem magnæ uirtutis, sed nequaquam similis tribus primis. Triginta uero dicuntur à numero maiori, nam quod superest parum non computatur, ut quãdoq; in scripturis uidere licet. Noluit] Condemnauit Dauid desiderium suum & uoluptatē periculo uitæ aliorū emptam, Effudit eam domino, qui uiros seruauerat &c.

CAPVT XXIIII.

Nihil tutum non seruante deo, Securitatē carnis, scriptura ubiq; damnat, dū non timetur deus. Quia uero Israëlita tam sæpe impie egerant sub Saule, sub Absalone, neq; peccata agnoscebant, agētes sine timore, coguntur tandem uel percussi agnoscere iniquitatem. Atq; ut hoc faciat deus, deserit bonum Dauidem & eū agit spiritu malo, ut grauius peccet, unde populus peccat, grauius peccasse, grauis ira dei testatur, ut non mireris si per impios principes mala effundat domi-

nus super populum dei contemptorē & Euangelij sacri negligentem, cū ista etiā per optimū faciat regem, Semper ergo orandus est deus, ne nos deserat, & carnis securitate pereamus. Regnū hoc Dauidis. i. Christi in terris, non solū à carne & sanguine impetitur, sed etiam à Satana & peccatis ad desperationē urgetur, mors & inferi absorbere nituntur, etiamē glorificatur etiā inuitis portis inferorū. Hoc tantū tibi declaratur, ne unq̄ securitatē speres in carne aut secundū carnem. Videāt hoc exemplū Euāgelij prædicatores, per quos regnū Dauidis auget Christus, Sunt enim quidā ex eis qui, ut Dauid, multa persecutione & odio aliorum auxerūt per Euangelium populū deo, at ubi uidēt numerū creuisse incipiūt sibi inde placere & gloriam secundū carnē querere, Vnde deserit eos deus, ut quædam temere agant, unde multi cadāt per infidelitatē, ut isti ceciderūt per pestem. Gloriā Dauid in numero querebat hominū, & numerus iste peste imminutus est. Præter cætera aut habes hic exemplū iudicij & misericordie dei. iudicij, Non enim tam Dauid quàm populus hic impetebatur. Misericordie, nā parcitur Hierusalē, & plaga in populo cessat, atq; Dauidi ignoscitur. Vt interim taceam, q̄ etiam plaga misericordia est illis qui inde resipiscunt.

Addit. Id est, rursus uoluit irasci populo, iam iratus fuerat dato rege Saule, exaltato Absolone, missa

trium annorum fame &c.

Dixit Ioab. Recte sentit Ioab istam Dauidis ambitionem damno futuram, & deo displicituram, sed tamen impie cum cæteris, licet contra conscientiam, mandatum regis exequitur, Non debebat hic facere quod non probabat, Hic omnes principes propter Da-
dem peccato se obnoxios faciunt.

Numerum.] Maior numerus est in Paralip. Sed quæstio soluitur per hoc q̄ hic dicitur, hunc numerum tradidisse Ioabum Dauidi, ut hic numerus traditus Dauidi, illic plenus numerus scribatur, quia, ut illic dicitur, Ioab inuitus ista fecit, ergo fieri potuit ut integrum numerum non retulerit.

Percussit.] Id est, conscientiam cœpit habere pct̄i.

Trium.] Quodcumq; elegisset, periculum fuit pereundi Israëlitis. Tamen iam dudum expertus quàm sine misericordia sint homines, quàm non parcat Saul etiam impietatem agnoscens, quàm crudelis sit etiam filius Absolon, committit se potius flagello manus dei, quem non dubitat esse patrē.

Constitutum.] Id est, usq; in tertium diem, secundum uerba Prophetæ. Septuaginta milia.

Vides numerum imminutum, in quo Dauid uolebat gloriari, sed misericordia dei effecit, ut hic potius inueniret crucem & horrendos inferos quàm gloriam, ne in peccato periret. Ita necesse est quandoque

ad mortē & inferos detrudi, ne mors & inferi in nos habeant potestatem. Deus enim est qui deducit ad inferos & reducit. Angelus] iste percussor est & executor sententię dei, quemadmodum & angelus qui percussit primogenita in Aegypto, Significa t autē legis prædicatorem, quo prædicante quidā pereunt desperatione, quidam coguntur ad misericordiam dei inuocandam, atq; his parcitur, ad Euangelium enim pertinent, quibus non tam angelus quàm Euangelista mittitur, si non homo tamen spiritus dei &c.

Misertus. Vides factum quod Dauid sperauerat, quemadmodum propheta alius dixit. Cum iratus fueris misericordię recordaberis. Et Esaias, Cōuersus est furor tuus & consolatus es me,

Ego sum] Dolebat oues pro se occidi, quando ipse pastor peccauerat. Nō ita agitur apud nostros principes. Hęc charitas in populum indicat quid fidei habuerit Dauid, & præterea nemo per naturam se committit iudicio dei etiam in mortem, ut hic Dauid.

Gad] Hoc est iam post legem Euangelium, quod subobscure primum nunciatur, non quia obscurū est, sed conscientię territę & adflictę tantam gratiã sperare nō possunt, Nō ergo manifeste dicit propheta cessasse dei iram, sed signū prædicat, unde beneuolentia dei erga Dauidē & populū agnoscatur, Constitue, inquit, altare in area Aranena Iebusei, Huc pertinet &

Dauid statim spū pphético illustratus, dixit in eo loco futurū tēplū & altare holocaustorū in Israël. secundū legē Deut. 12. qui locus hactenus non erat reuelatus, sacrificantibus interim filijs Israël in diuersis locis, ut diximus in primo libro. Vide hæc in Paralip. Præterea, ut alibi diximus, sicut è gentiū bonis & manibus constructur tēplū, ita & in loco à gentili empto, licet pro selyto, ut scias q̄ ecclesiam Christianā, ut diximus, illud templū significarit, ecclesiam, inquam, à Christo ædificandam secundum prophetiam supra ca. 7.

Non offeram. Odio enim habet deus rapinam in holocaustum, quemadmodum nostri qui fingunt longas orationes, ut comedant domos uiduarum, imò etiam regum. Si uis offerre offer de tuo, da de tuo, non accipe ab alijs quo beneficias &c.

Emit &c.] Sic putant distinguendum, Vt aream emptam legas, sed non expressum sit hic quo precio, quod in Paralip. scribitur, sexcenti sicli auri iusti ponderis, & post legas bouem (ut est in Heb.) cum curru & alijs ad ignem necessarijs emptum quinquaginta siclis argenti, ut hic dicitur.

Habes itaq; his duobus libris, qua occasione Iudeorum cœperit regnū, & q̄ uerū regnū sit confirmatum Dauidi & semini eius in æternū, in Christo Iesu domino nostro, Amen.

Finis Samuelis Prophetæ.

Z 5